

DOCUMENT DE POLITICĂ INDUSTRIALĂ A ROMÂNIEI

AUGUST 2018

DENUMIRE PROIECT   **DEZVOLTAREA CAPACITĂȚII INSTITUȚIONALE A
MINISTERULUI ECONOMIEI, COD SIPOCA: 7**

OBIECTIVUL SPECIFIC   **ELABORAREA DOCUMENTULUI DE POLITICĂ
INDUSTRIALĂ A ROMÂNIEI**

ELABORAT

**Doina Turcu
Florentina Ionescu
Cornelia Muraru Ionel
Christina Leucuța
Monica Aldoiu
Cătălin Bălan
Răzvan Deșliu
Cătălin Potârniche
Sabin Rotaru
Daniel Coșniță**

Cuprins

Lista de abrevieri.....	5
1 Context general	7
2 Metodologie	11
2.1 Concept	11
2.2 Procesul de elaborare a documentului de politică industrială.....	12
3 Priorități ale Noii Politici Industriale a României	17
3.1 Produse românești cu valoare adăugată ridicată, competitive pe piața internă (UE) și internațională.....	17
3.2 Pondere ridicată a verigilor domestice în lanțurile de valoare globale	22
3.3 Clusterul inovativ - instrument al unei politici industriale inteligente	25
3.4 Creștere economică inteligentă și durabilă prin inovare în industrie	27
3.5 Forța de muncă adaptată cerințelor industriei românești	30
3.6 Competitivitate economică prin eficiență energetică în procesele industriale.....	33
3.7 Capacitate instituțională adecvată noii politici industriale a României.....	35
4 Direcții Principale de Acțiune ale Documentului de Politică Industrială.....	39
4.1 Ministerul Economiei - integrator de politici și programe economice	39
4.2 Inițierea de programe de finanțare pentru creșterea competitivității.....	40
4.3 Corelarea sistemului de formare profesională cu cerințele pieței muncii din sectorul industrial	43
4.4 Întărirea capacității administrative a Ministerului Economiei în vederea implementării politicii industriale a României	44
4.5 Ministerul Economiei - promotor de politici industriale/programe și bune practici	45
5 Plan de acțiune	47

Lista Tabelelor din lucrare

Tabel 1 Situația lanțurilor industriale cu potențial competitiv în contextul specializării inteligente	24
--	----

Lista Figurilor din lucrare

Figura 1 Procesul de elaborare a documentului de politică industrială	12
Figura 2 Matricea de corelare dintre SNC și SNCDI	13
Figura 3 Metodologia elaborării DPI	16
Figura 4 Evoluția cifrei de afaceri și a exporturilor în principalele ramuri industriale	19
Figura 5 VAB la costul factorilor în principalele ramuri industriale	20
Figura 6 Situația clusterelor din România	26
Figura 7 Performanța României în European Innovation Scoreboard 2017	28
Figura 8 Evoluția ratei de ocupare (creștere față de anul anterior) în România în perioada post-aderare;	33

Lista de abrevieri

- ADCO - Grupul de cooperare administrativă la nivel UE
- AJOFM - Agenția Județeană pentru Ocuparea Forței de Muncă
- ANOFM - Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă
- ANPC - Autoritatea Națională pentru Protecția Consumatorilor
- CAEN - Clasificarea statistică a activităților economice în Comunitatea Europeană
- C-D - Cercetare-Dezvoltare
- DPI - Document de Politică Industrială a României
- EUIPO - Oficiul pentru proprietate intelectuală al Uniunii Europene
- FATS - întreprinderi multinaționale sau filiale ale întreprinderilor străine
- ISCED - Clasificarea Internațională Standard a Educației
- ISD - investiții străine directe
- MADR - Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale
- MAE - Ministerul Afacerilor Externe
- MCI - Ministerul Cercetării și Inovării
- MCSI - Ministerul Comunicațiilor și Societății Informaționale
- MDRAP - Ministerul Dezvoltării Regionale și Administrației Publice
- ME - Ministerul Economiei
- MEN- Ministerul Educației Naționale
- MFE - Ministerul Fondurilor Europene
- MMACA - Ministerul pentru Mediul de Afaceri, Comerț și Antreprenariat
- MMJS - Ministerul Muncii și Justiției Sociale
- MM - Ministerul Mediului
- OCDE - Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică
- OMC - Organizația Mondială a Comerțului

ONUDI - Organizația Națiunilor Unite pentru Dezvoltare Industrială

Programul UNCTAD/EMPRETEC - România - este un program de încurajare și de stimulare a înființării și dezvoltării întreprinderilor mici și mijlocii, implementat de către Ministerul pentru Mediul de Afaceri, Comerț și Antreprenariat

RAPEX - reprezintă un sistem de schimb rapid de informații privind produsele periculoase între Comisia Europeană și Statele Membre ale Uniunii Europene

ROF - Regulamentul de Organizare și Funcționare

SAL (*Soluționarea alternativă a litigiilor*) - reprezintă un mecanism alternativ sistemului judiciar, prin care consumatorilor li se oferă posibilitatea de soluționare a litigiilor pe care le pot avea cu comercianții, atunci când se confruntă cu o problemă legată de un produs sau serviciu pe care l-au achiziționat

SGG - Secretariatul General al Guvernului

SHERPA - Subgrupul „șerpaș ” pregătește discuțiile, documentele de poziție și documentele de consiliere pentru acțiunile și/sau măsurile politice care urmează să fie aprobate de grup (de exemplu pentru Grupul la Nivel Înalt pentru industrii energo-intensive); acesta activează în legătură strânsă cu serviciile Comisiei (conform eur-lex.europa.eu)

SNC - Strategia Națională pentru Competitivitate 2014-2020

SNCDI - Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare 2014-2020

SOL (*Regulamentul privind soluționarea online a litigiilor*) - platformă care oferă consumatorilor și întreprinderilor un punct de intrare unic pentru soluționarea online a litigiilor referitoare la achizițiile efectuate online în alt stat membru al UE

SOLVIT - este un serviciu oferit de administrația națională a fiecărei țări din UE, precum și de cele din Islanda, Liechtenstein și Norvegia referitor la drepturile de cetățean european sau întreprindere rezidentă în Uniunea Europeană

TIC - Tehnologia Informației și a Comunicațiilor

VAB - Valoare adăugată brută

1 Context general

În cadrul proiectului “Dezvoltarea capacității instituționale a Ministerului Economiei - SIPOCA 7”, beneficiarul și-a propus elaborarea unui **Document de Politică Industrială** care să reflecte preocupările referitoare la revitalizarea, consolidarea și diversificarea bazei industriale a României prin creșterea competitivității sale, prin îmbunătățirea capacității de inovare la nivelul întreprinderilor, utilizarea eficientă a resurselor naturale disponibile și o specializare inteligentă, care să conducă la realizarea de produse industriale cu valoare adăugată mare.

Politica industrială este un ansamblu structurat de intervenții publice (politici, programe și instrumente) în vederea direcționării sistemului industrial către obiective care nu ar putea fi atinse în absența respectivelor intervenții. *Politica industrială - are caracter orizontal și asigură condițiile - cadru favorabile competitivității industriale (art. 173 Tratatul de Funcționare al Uniunii Europene), prin:*

- Accelerarea adaptării industriei la schimbările structurale;
- Încurajarea unui mediu favorabil inițiativei și dezvoltării întreprinderilor și, în special, a întreprinderilor mici și mijlocii;
- Încurajarea unui mediu propice cooperării dintre întreprinderi;
- Favorizarea exploatării mai eficiente a potențialului industrial, a politicilor de inovare, cercetare și dezvoltare tehnologică.

Primul document (manual) de politică industrială a României a fost elaborat în anul 2002, în cadrul unui proiect finanțat de Uniunea Europeană prin Programul PHARE, în cadrul colaborării dintre Ministerul Economiei și Comerțului din România și Departamentul de Comerț și Industrie (DTI) al Marii Britanii. Parteneri în proiect au mai fost Ministerul Economiei, Finanțelor și Industriei din Franța și Ministeriele Economiei și Industriei din Polonia și Republica Cehă. Documentul elaborat a fost aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 657/20.06.2002, constituind baza închiderii Capitolului 15 - Politică industrială - de negociere cu Uniunea Europeană.

Al doilea document de politică industrială a României a fost elaborat în anul 2005, în cadrul unui alt proiect finanțat de Uniunea Europeană prin Programul PHARE, în cadrul colaborării dintre Ministerul Economiei și Comerțului din România și Ministerul Economiei și Finanțelor din Italia. Documentul de politică industrială elaborat se referea la orizontul de timp 2005-2008, iar Planul de acțiune a fost elaborat pentru perioada 2005-2006. Documentul a fost aprobat prin Hotărârea de Guvern nr. 1172/29 septembrie 2005 și a fost înaintat Comisiei Europene, împreună cu documentele negociate în vederea aderării României la UE la 1 ianuarie 2007 și a demarării primului exercițiu financiar 2007-2013 pentru accesarea fondurilor europene. În anul 2009, Comisia Europeană a fost informată că în România, politica de cluster este componentă a politicii industriale.

Odată cu statutul de Stat Membru al Uniunii Europene, decizia de a avea un document de politică industrială a aparținut exclusiv României. Au existat diverse inițiative de elaborare a unui al 3-lea document de politică industrială, care să răspundă la problematica abordată la nivel european în cadrul Grupurilor de lucru ale Comisiei Europene și Consiliului UE, dar activitatea s-a concentrat doar pe analize ale competitivității sectoarelor industriei prelucrătoare și furnizării de informații pentru Raportul Competitivității Statelor Membre UE. Al 2-lea exercițiu financiar de accesare a fondurilor europene de către România a impus, ca cerință ex-ante, elaborarea în anul 2013 a unui document strategic, respectiv Strategia Națională pentru Competitivitate 2014-2020, aprobată prin Hotărârea de Guvern nr.752/16.09.2015.

Necesitatea unui nou document de politică industrială a României a derivat din implicarea profundă a industriei în procesul de transformare a economiei românești și orientarea ei spre o dezvoltare durabilă, în concordanță cu interesele naționale și cu noua strategie de politică industrială revizuită a Uniunii Europene (COM 479/13.09.2017: *Să investim într-o industrie inteligentă, inovativă și sustenabilă*).

Conceptul de politică industrială a evoluat semnificativ în ultimii ani, fiind puternic influențat de provocările globalizării. Documentele Uniunii Europene subliniază necesitatea implicării tuturor Statelor Membre, regiunilor, orașelor și sectorului privat în procesul de revizuire al politicii industriale, în sensul accentuării importanței inovării, a digitalizării, a investițiilor în noile tehnologii, a tranziției către o economie circulară și cu emisii scăzute de carbon, integrarea întreprinderilor în lanțurile de valoare europene și globale și o piață unică mai echitabilă în vederea consolidării capacității industriei de a se adapta la provocări și a valorifica oportunitățile noii ere a globalizării.

Documentul de politică industrială a României, cu Planul de Acțiune aferent prezintă, pe baza unor analize ex-ante, situația actuală a industriei românești și subliniază, în corelare cu recente comunicări ale Comisiei Europene, principalele direcții de acțiune pentru o industrie a viitorului.

Viziunea strategică propusă de noul document de politică industrială este ca economia României să devină cea de-a zecea economie europeană într-un orizont de timp de 20 de ani, raportat la mărimea PIB.

Realizarea acestei viziuni presupune **adoptarea unei abordări mult mai strategice a inovării, sub toate aspectele acesteia (inovare de produs, proces, organizațională și de marketing)**. În mod concret, documentul de politică industrială a României accentuează necesitatea îmbunătățirii cooperării dintre mediul științific și cel de afaceri, îndepărtarea obstacolelor și barierelor din calea rezultatelor cercetării spre piață, punerea în practică a unor stimulente specifice, inclusiv pentru comercializarea inovării. Totodată, în plină era digitală, **o piață internă pe deplin funcțională** reprezintă un pilon fundamental pentru consolidarea competitivității industriale, iar documentul de politică industrială a României accentuează tocmai importanța asigurării respectării și a punerii în aplicare a normelor pieței interne în acest context. **O Piață Unică trebuie să faciliteze integrarea întreprinderilor în lanțurile de**

valoare europene și globale și să acționeze ca un motor important al competitivității industriale. În același timp, trebuie să ajute industria, cetățenii și comunitățile locale să se adapteze la schimbările sociale, economice și de mediu. Învățarea pe tot parcursul vieții, șansele egale și accesul echitabil la educație, formare și competențe tehnologice stau la baza construirii acestui obiectiv strategic.

Digitalizarea a determinat o uzură morală a modelelor de afaceri la nivel de întreprindere și a numeroase procese economice, transformând semnificativ lanțurile de valoare din industria românească. Documentul de politică industrială a României subliniază că situația digitalizării industriei variază de la un sector economic la altul, în principal între domeniile high tech și cele tradiționale, existând diferențe notabile și între întreprinderi mari și IMM-uri, și recomanda pentru întreprinderi o abordare proactivă a digitalizării și nu reactivă, așa cum predomină în prezent. Managementul întreprinderilor trebuie să ia în considerare atât efectele pozitive, cât și cele negative ale digitalizării. Întreprinderile trebuie să se axeze în permanență pe dezvoltarea inovatoare și pe integrarea tendințelor de viitor esențiale, care includ internetul obiectelor, inteligență artificială, robotica, volumele mari de date și platformele, sistemele conectate și autonome, tehnologia 5G, imprimarea 3D, standardizarea, securitatea TIC etc pentru a funcționa într-o economie bazată pe date.

Documentul de politică industrială a României subliniază că stimularea creșterii industriale a României necesită **competențe adecvate**, iar valorificarea tranziției digitale necesită în special abordarea nivelului insuficient de competențe digitale pe piața forței de muncă și a deficitului de profesioniști în domeniul TIC, precum și de absolvenți în domeniile științei, tehnologiei și ingineriei. Documentul de politică industrială subliniază necesitățile în materie de competențe specifice fiecărui sector economic, pentru consolidarea parteneriatelor dintre mediul de afaceri și sistemul educațional, precum și pentru investiții specifice în competențele tinerilor și în învățarea pe tot parcursul vieții.

România are nevoie de o **abordare a politicii industriale întemeiată pe avantajele competitive ale întreprinderilor**, care să țină seamă de modelul european caracterizat prin standarde sociale și de mediu ridicate și care să stabilească o viziune pe termen lung ambițioasă privind rolul pe care industria românească l-ar putea avea peste un deceniu și ulterior, în beneficiul cetățenilor și al economiei. Documentul de politică industrială subliniază că schimbările majore și uneori perturbatoare prin care trece industria pot, atunci când sunt abordate în mod adecvat, să contribuie la crearea de noi locuri de muncă, să conducă la creșterea producției și să transforme provocările în oportunități.

Investițiile în cercetare și inovare și îmbunătățirea transferului de cunoștințe și a adoptării unor tehnologii avansate și a unor tehnologii generice esențiale la nivelul bazei industriale sunt esențiale pentru a promova creșterea productivității și competitivității industriale în ansamblu. Documentul de politică industrială a României subliniază importanța legăturilor dintre întreprinderi și cercetare, dezvoltare și inovare pentru introducerea pe piață a cunoștințelor, adoptarea acestora și transformarea lor în produse și servicii noi, precum și faptul că ar trebui să se urmărească crearea, extinderea și interconectarea

centrelor de inovare din întreaga țară în vederea consolidării ecosistemului inovării. Totodată, documentul de politică industrială a României prezintă, în concordanță cu documentele europene, **importanța clusterelor inovative**, ca instrumente ale unei politici industriale inteligente și durabile, care să sprijine apariția de noi lanțuri de valoare, interconectate la nivel global, pe baza unor principii de specializare inteligentă.

Contribuția sectorului privat în atingerea obiectivelor ambițioase de creștere a competitivității economice prin eficiență energetică în procesele industriale și de combatere a schimbărilor climatice și de asigurare a sustenabilității este esențială. Documentul de politică industrială a României subliniază că nu se pot obține rezultate satisfăcătoare decât prin viziune, parteneriat și prin crearea unor condiții-cadru adecvate pentru inovare, noi modele de afaceri și de producție, inclusiv prin măsuri de sprijinire a tranziției spre emisii scăzute de dioxid de carbon în sectoarele industriale.

Documentul de politică industrială a României subliniază **importanța întăririi capacității instituționale la nivelul Ministerului Economiei în vederea implementării politicii industriale**, a stabilirii obiectivelor strategice și a monitorizării în mod constant a progreselor înregistrate în îndeplinirea acestora. Totodată, se accentuează necesitatea de a monitoriza punerea în aplicare a obiectivelor politicii industriale și, chiar mai important, tendințele înregistrate în evoluția industriei, prin intermediul unor indicatori adecvați, ținând seamă de faptul că indicatorii trebuie să fie măsurabili, sensibili la factorul timp și ar trebui să permită, atunci când este posibil, realizarea de comparații la nivel global.

În elaborarea prezentului document de politică industrială, echipa de experți a analizat atât sectoarele tradiționale ale industriei prelucrătoare, cât și sectoarele de specializare inteligentă, inclusiv tehnologiile generice esențiale, sectoarele creative și culturale, inovarea socială etc, care pot avea impact asupra competitivității și productivității tuturor domeniilor de activitate. De asemenea, toate recomandările și propunerile formulate în cadrul documentului au fost corelate cu reglementările în vigoare la nivelul Uniunii Europene, cu Strategia Națională pentru Competitivitate 2014-2020, Strategia Națională de Cercetare-Dezvoltare-Inovare-2014-2020, Strategiile regionale de specializare inteligentă și prevederile Programului de Guvernare al României pentru perioada 2017-2020.

2 Metodologie

2.1 Concept

Procesul de elaborare a documentului de politică industrială poate fi reprezentat ca un ciclu în trei faze inter-dependente:

1. analiza performanței industriale și a competitivității, precum și a cadrului de politici;
2. realizarea design-ului unui nou cadru de politici sau ajustarea celui existent;
3. implementarea politicilor recomandate.

Din punct de vedere metodologic lucrarea a fost elaborată **într-un cadru analitic de identificare și definire a problemelor (problem-driven analysis)**.

Componenta cheie a analizei este **identificarea problemei**, care reprezintă și punctul de plecare pentru orice evaluare a opțiunilor de politici ce vor fi recomandate. O identificare corectă a problemei permite o evaluare ulterioară a politicilor recomandate atât ex-ante, cât și ex-post. De asemenea, reprezintă o condiție pentru selectarea celei mai bune opțiuni din cele propuse.

Cadrul analitic de explorare și circumscriere a problemei (*problem-driven analysis*) are o abordare pe trei dimensiuni:

a. **Definirea problemei** - *analiza diagnostic* va identifica cele mai importante distorsiuni sau constrângeri care limitează atingerea potențialului economic, pentru toate obiectivele stabilite;

b. **Identificarea mecanismelor** de politici responsabile de menținerea distorsiunilor existente;

c. **Recomandări pentru un design de politici și instituționalizarea** mecanismelor de analiză, evaluare și intervenție la nivelul Ministerului Economiei.

Studiul combină abordarea macroeconomică și sectorială cu cea la nivel microeconomic, prelucrată printr-o metodologie de tip *bottom-up*. Informațiile la nivel microeconomic au fost analizate folosind indicatorii microeconomici ai întreprinderilor, surprinzând capacitățile acestora, relațiile de piață și modelul în care ele performează. Combinarea cu nivelul sectorial și macroeconomic de analiză s-a realizat pe baza unor indicatori consacrați la nivelul UE pentru realizarea comparațiilor cu dinamica de la nivel european. Instrumentarul utilizat a fost preponderent cantitativ în privința datelor statistice de la nivel național, regional, sectorial sau european, suplimentat de metode calitative pentru analizarea stării economice a întreprinderilor sau a capacităților instituționale ale mecanismelor de coordonare.

Metodele de cercetare avute în vedere au fost următoarele:

1. analiza documentelor / analiza de conținut / analiza comparativă («desk research») (metodă calitativă);
2. ancheta pe bază de chestionar (metodă calitativă)
3. focus- grupul (metodă calitativă);
4. analiza bazelor de date statistice (metodă cantitativă).

2.2 Procesul de elaborare a documentului de politică industrială

Documentul de politică industrială a fost elaborat de o echipă de experți ai Ministerului Economiei, procesul fiind derulat în dialog atât cu membrii grupului de lucru interinstituțional, format din reprezentanți ai autorităților naționale și regionale cu competențe în domeniul politicilor publice cu impact asupra economiei, dar și cu actorii regionali din mediul economic, academic și ai societății civile.

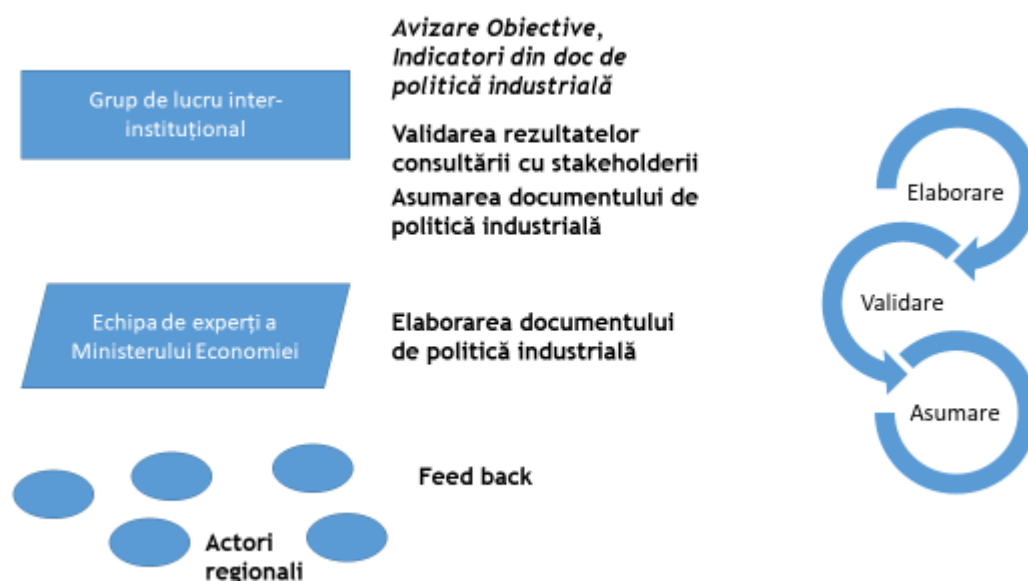

Figura 1 Procesul de elaborare a documentului de politică industrială

Demersul de elaborare a documentului de politică industrială a cuprins următoarele etape :

- Radiografierea situației actuale a direcțiilor de politică industrială din cadrul Strategiei Naționale de Competitivitate 2014-2020 (SNC)
- Definirea obiectivelor/priorităților documentului de politică industrială (DPI)
- Consultarea actorilor regionali
- Analiza diagnostic a obiectivelor documentului de politică industrială (DPI)
- Elaborarea documentului de politică industrială (DPI)

Elaborarea DPI a pornit de la **analiza situației actuale a principalelor direcții de politică industrială**, așa cum au fost ele definite în SNC, în coroborare cu domeniile de specializare

inteligentă din Strategia Națională de Cercetare-Dezvoltare-Inovare 2014-2020 (SNCDI). (oct-dec 2016).

Domenii de specializare inteligentă din Strategia CDI 2014-2020		Bioeconomia	Tehnologia informațiilor și a comunicațiilor, spațiu și securitate	Energie, mediu și schimbări climatice	Eco-nano-tehnologii și materiale avansate	Sănătate
Rol economic important și cu influență asupra ocupării	Turism și ecoturism	√		√		√
	Textile și pielărie				√	
	Lemn și mobilă				√	
	Industria creative		√		√	√
Dinamica competitivă	Industria auto și componente		√		√	
	Tehnologia informațiilor și comunicațiilor		√			
	Procesarea alimentelor și a băuturilor	√			√	√
Inovare, dezvoltare tehnologică și valoare adăugată	Sănătate și produse farmaceutice				√	√
	Energie și management de mediu		√	√		
	Bioeconomie (agricultură, silvicultură, pescuit și acvacultură), biofarmaceutică și biotehnologii	√		√	√	√

Figura 2 Matricea de corelare dintre SNC și SNCDI ; sursa : SNC

Analiza, de tip cantitativ, bazată pe contribuția fiecărui sector analizat la principalii indicatori macroeconomici (VAB, ocupare a forței de muncă, comerț exterior) a condus la unele concluzii preliminare, dintre care amintim :

- Direcțiile de politică industrială din SNC contribuiau la sfârșitul lui 2015 cu mai puțin de 50% la toți indicatorii macroeconomici analizați, ceea ce a condus la necesitatea unei abordări transversale, a unor obiective relevante pentru toate sectoarele economice, a căror viabilitate să se mențină pentru o perioadă mai îndelungată, indiferent de dinamica unui anumit sector ;
- Politica industrială a României trebuie elaborată în strânsă corelare cu alte politici publice, în special în ceea ce privește educația și calificarea forței de muncă, politicile energetice și de mediu, adaptate la cerințele actuale și de perspectivă ale pieței internaționale;

- Pentru elaborarea unui document de politică industrială viabil este necesar un amplu proces de consultare a actorilor implicați în toate etapele dezvoltării lanțurilor de valoare.

În consecință, au fost definite **7 obiective** transversale în jurul cărora a fost construit noul document de politică industrială, și anume :

- Acces sporit pe piața internă (UE) și internațională al produselor industriale românești («Piața UE și internațională»);
- Dezvoltarea de lanțuri industriale integrate cu potențial competitiv în contextul specializării inteligente («Lanțuri de valoare»);
- Dezvoltarea și încurajarea relațiilor de cooperare în clustere inovative («Clustere»);
- Stimularea inovării prin investiții în noi produse, servicii și baze de producție («Business Driven Innovation»);
- Identificarea necesarului de forță de muncă specializată și instruire/perfecționare adecvată pentru sectoarele industriale («Forța de muncă »);
- Energie, climă, dezvoltare durabilă, resurse și eficiență energetică pentru stimularea competitivității («Energie»);
- Întărirea capacității administrative la nivelul Ministerului Economiei în vederea implementării politicii industriale a României.

Aceste obiective au fost validate în cadrul unui **proces de consultare cu principalii actori regionali**, în cadrul unor workshopuri derulate pe parcursul anului 2017 în toate cele 8 regiuni de dezvoltare ale României, în colaborare cu Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române (București), Camera de Comerț și Industrie a României (București), ADR Sud Muntenia (Călărași), ADR Sud Est (Brăila), ADR Nord Est (Piatra Neamț), ADR Nord Vest (Cluj Napoca), ADR Centru (Alba Iulia), ADR Sud Vest Oltenia (Craiova) și Camera de Comerț și Industrie Timiș (Timișoara).

La dezbateri au participat, în medie, cca. 25 de actori relevanți ai sistemului de ecoinovare la nivel regional (autorități publice, asociații profesionale, companii, clustere, universități, institute de cercetare-dezvoltare șamd).

Metodologia derulării dezbaterilor a fost similară în toate cele 9 workshopuri în scopul asigurării comparabilității datelor și pentru a permite sistematizarea acestora. Seminariile au debutat cu o prezentare a proiectului și a documentului de politică industrială, partea a doua fiind dedicată discuțiilor moderate. Participanții au fost invitați să comenteze asupra relevanței domeniilor deja identificate și au fost solicitați să adauge, cu justificare, alte domenii de interes. Ulterior, participanții au fost solicitați să prioritizeze obiectivele de politică industrială în funcție de specificul regional.

Obiectivele propuse au fost considerate relevante, cele mai importante fiind considerate „forța de muncă”, „clusterelor”, „lanțurile de valoare” și „inovarea în întreprinderi”. Nevoile și recomandările exprimate de participanți la workshopurile regionale au constituit o valoroasă contribuție la elaborarea DPI, dintre ele amintim:

- **„Forța de muncă”**: creșterea numărului de școli profesionale, inclusiv în sistem dual; adoptarea unor măsuri fiscale pentru permanentizarea și menținerea angajaților; creșterea ponderii stagiilor de practică în învățământul superior; identificarea necesarului de forță de muncă; recunoașterea formelor alternative de educație; promovarea învățământului profesional în zonele cu potențial ridicat de forță de muncă pasivă; elaborarea unor programe de educație pentru atragerea copiilor către anumite domenii, încă din ciclurile inferioare ale școlii; externalizarea serviciilor prestate la ora actuală de către stat, ceea ce ar conduce la creșterea ocupării în mediul privat;
- **“Clustere”**: sprijin financiar pentru entitățile de management ale clusterelor; elaborarea unei politici de cluster; definirea strategiilor de specializare inteligentă regionale pornind de la clustere;
- **“Lanțuri de valoare”**: abordarea integrată a investițiilor prin încadrarea codurilor CAEN eligibile pe anumite programe “ pe lanț”, și nu vertical, ca în prezent; susținerea dezvoltării părții finale a lanțurilor de valoare (economia circulară) și a branding-ului; susținerea lanțurilor de valoare prin intermediul clusterelor; necesitatea întăririi rolului de integrator de politică economică a Ministerului Economiei; orientarea către piața autohtonă, în condițiile în care exporturile se apropie de potențialul maxim existent; promovarea investițiilor în infrastructura digitală, promovarea conceptului de Industrie 4.0, dezvoltarea de parcuri tehnologice și industriale;
- **„Business Driven Innovation”**: elaborarea unor programe de susținere de tip bottom up, flexibile, bazate pe nevoile investiționale ale întreprinderilor, precum și de stimulare a întreprinderilor inovatoare (bonusuri la punctaj/eligibilitate); întărirea clusterelor în susținerea inovării în întreprinderi; asigurarea cofinanțării din fonduri naționale pentru rețeaua Enterprise Europe Network; întărirea structurilor de transfer tehnologic și inovare; definirea inovării în SNCDI ca „market și society driven innovation”;
- **„Energie”**: implementarea unor granturi pentru instruire în domeniul eficienței resurselor și a producției curate; stimulente la angajarea personalului specializat în utilizarea eficientă a resurselor; dezvoltarea de parcuri industriale care funcționează pe principiul simbiozei industriale sau încurajarea celor existente; crearea unor fonduri speciale pentru investiții în măsuri, echipamente, tehnologii de sporire a eficienței resurselor;
- **„Piața UE și internațională”**: sprijin pentru dezvoltarea unor start-up-uri cu potențial de piață; crearea unei platforme de tip Enterprise Europe Network la nivel național.

În continuare, fiecare dintre cele 7 obiective au fost supuse unei **analize diagnostic**, de identificare a stării de fapt a politicii industriale, precum și tendințele de dezvoltare, reprezentând punctul de plecare pentru elaborarea documentului de politică industrială. Scopul acestuia a fost acela de a analiza performanța industrială, politicile implementate și mediul economic, de a identifica și analiza problemele și disfuncționalitățile existente, care să constituie baza analitică pentru realizarea design-ului unui nou cadru de politici sau ajustarea celui existent.

Acestea au condus la formularea a 7 «priorități» aferente fiecărui obiectiv analizat, respectiv :

- Produse românești cu valoare adăugată ridicată, competitive pe piața internă (UE) și internațională ;
- Pondere ridicată a verigilor domestice în lanțurile de valoare globale;
- Clusterul inovativ - instrument al unei politici industriale inteligente ;
- Creștere economică inteligentă și durabilă prin inovare în industrie;
- Forță de muncă adaptată cerințelor industriei românești ;
- Competitivitate economică prin eficiență energetică în procesele industriale;
- Capacitate instituțională adecvată noi politici industriale a României.

Concluziile și recomandările rezultate din analizele diagnostic au fost sintetizate sub forma unui plan de acțiune cuprinzând direcții de acțiune, măsuri și indicatori cuantificabili într-un orizont de timp bine definit.

Figura 3 Metodologia elaborării DPI

3 Priorități ale Noii Politici Industriale a României

În actualul context național și internațional, politica industrială a României trebuie să se orienteze spre consolidarea lanțurilor de valoare, prin creșterea numărului de verigi domestice, inclusiv prin reorientarea exporturilor de produse intermediare către piața internă, prin susținerea dezvoltării de clustere inovative cu rol integrator și de stimulare a inovării bazată pe cerere (business driven innovation), prin canalizarea investițiilor către sectoare cu intensitate tehnologică ridicată.

Promovarea investițiilor în zone cu forță de muncă pasivă trebuie coroborată cu intensificarea dialogului între ANOFM/AJOFM și principalii reprezentanți „mezo-economici” (camere de comerț, asociații profesionale, clustere etc).

Sunt necesare investiții ce vizează atât creșterea capacității de inovare și dezvoltare tehnologică, cât și exploatarea resurselor minerale și regenerabile la nivel național.

Nu în cele din urmă trebuie întărit rolul Ministerului Economiei ca principal promotor al politicilor economice cu rol integrator, prin întărirea capacității Direcției de Politică Industrială și Competitivitate, din punct de vedere al resurselor umane și bugetare.

3.1 Produse românești cu valoare adăugată ridicată, competitive pe piața internă¹ (UE) și internațională²

Cele mai recente date statistice relevă faptul că **Oferta de produse industriale** a României în anul 2016 a contribuit la realizarea următorilor indicatori macroeconomici (conform OMC):

- **Produsul intern brut = 187.039 milioane USD (prețuri curente);**
- **PIB/capita (USD 2014-2016) = 9.467 USD/capita;**
- **Ponderea României în exporturile mondiale = 0,40%**
- **Ponderea României în importurile mondiale = 0,46%**
- **Ponderea exportului în PIB = 34%**
- **Exportul/locuitor = 3.215 USD/capita;**
- **Rata de completare a PIB prin importuri de mărfuri = 40%**
- **Rata de acoperire a importurilor prin exporturi = 85%**

¹ **Piața internă (unică)** a UE reprezintă cea mai mare piață mondială, cea mai mare putere comercială, deține a doua cea mai utilizată monedă și permite libera circulație a bunurilor, serviciilor, capitalului și persoanelor, în conformitate cu dispozițiile art.26/Tratatul de Funcționare a Uniunii Europene; piața unică a bunurilor este formată din circa 500 de milioane de consumatori a căror vârstă medie este în creștere accelerată și circa 21 de milioane de întreprinderi mici și mijlocii (IMM-uri).

² **Piața internațională (țările terțe)** a mărfurilor este reglementată prin stabilirea unei uniuni vamale care contribuie în interesul comun, la dezvoltarea comerțului mondial. Realizarea schimburilor comerciale internaționale asigură: creșterea volumului fluxurilor comerciale, piețe cu dimensiuni mai mari, eficientizarea proceselor productive, reducerea costurilor unitare de fabricație, diseminarea noilor tehnologii, locuri de muncă mai bine remunerate (numărul locurilor de muncă cresc cu 1/3 la companiile care au export), atenuarea subdezvoltării și reducerea sărăciei, asigurarea stabilității la nivel internațional/regional, creșterea interesului pentru forme instituționalizate ale raporturilor comerciale și dezvoltarea de tehnici de comercializare moderne și nedistorsionate.

În ceea ce privește **piața internă (UE)**, oferta de produse industriale a României începând din 2007 până în prezent s-a dublat. Topul valoric al produselor industriale desfăcute pe piața UE (2016) se prezintă astfel: 1. Mașini și aparate; echipamente electrice; 2. Mijloace și materiale de transport; 3. Materiale textile și articole din acestea; 4. Metale comune și articole din acestea etc. Partenerii cei mai importanți pentru România, din UE, sunt, la export: Germania (28,7%), Italia (15,5%), Franța(9,6%), Ungaria(6,9%), Regatul Unit (5,8%) etc.

Referitor la Piețele internaționale (terțe), oferta de produse industriale, începând din 2007 până în prezent a crescut de circa 1,7 ori; topul valoric al produselor industriale desfăcute pe piețele terțe este dominat de : 1. Mașini și aparate; echipamente electrice; 2. Mijloace și materiale de transport; 3. Produse minerale; 4. Metale comune și articole din acestea etc. Partenerii cei mai importanți de pe piețele terțe la nivelul anului 2016 sunt: Federația Rusă (2,25%); Statele Unite ale Americii (2,21%); Republica Moldova (1,74%); Serbia(1,48%); China (1,42%).

Per ansamblu, oferta de produse industriale la nivelul anului 2016 a fost reprezentată de: bunuri intermediare ≈61%; bunuri de capital ≈11%; bunuri de consum 22%; restul alte bunuri neclasificate; această **structură a fost asemănătoare pe toată perioada analizată**.

Soldul balanței comerciale [export(FOB)-import(CIF)] s-a redus la jumătate comparativ cu anul 2008, dar exportul net de bunuri este în continuare negativ. Produsele industriale cu soldul balanței comerciale pozitiv, au fost: autovehiculele de transport rutier; articole de îmbrăcăminte; piei și produse din piei; produse rezultate din prelucrarea lemnului; mobilă; produse rezultate din prelucrarea țigăiului; alte mijloace de transport; echipamente electrice. Acestea sunt în proporție covârșitoare bunuri ale întreprinderilor investiții străine directe.

Factorii determinanți (principali) care au influențat oferta de produse industriale din România începând din 2008 până în prezent au fost următorii:

- întreprinderile active din industria prelucrătoare, care au reprezentat circa 89% din întreprinderile active din industria României; în proporție de 99,8% au capital majoritar privat; întreprinderile cu capital integral străin au fost în proporție de 7,9% (2015); din punct de vedere al structurii după clasa de mărime a numărului de salariați au fost: 72,1% microîntreprinderi; 19,71% întreprinderi mici; 6,45% întreprinderi mijlocii; 1,74% întreprinderi mari - față de media UE - 0,75%, (2015);
- capitalul social al întreprinderilor din industria prelucrătoare care a crescut cu 60% (2014/2008);
- investițiile brute în bunuri corporale în perioada 2008-2015, care au fost de ≈197 miliarde lei, realizate de întreprinderile mari (57,11%), întreprinderile mijlocii (24,44%), întreprinderile mici (12,24%) și microîntreprinderile (6,21%);
- investițiile nete, reprezentând ≈50% utilaje și ≈43,53% construcții noi, în valoare de ≈127 miliarde lei (2008÷2015), au fost realizate de întreprinderile mari (59,64%), întreprinderile mijlocii (22,34%), întreprinderile mici (11,90%) și microîntreprinderile (6,12%);

- cifra de afaceri a industriei prelucrătoare, care a avut un trend crescător începând din 2009, în anul 2016 a fost realizată în proporție de: 64 %, întreprinderile mari și 21%, întreprinderile mijlocii (respectiv 771 întreprinderi mari și 3.132 întreprinderi mijlocii), iar restul de 15% de întreprinderile mici și microîntreprinderi; acest fapt demonstrează că procesele industriale complexe /integrate și performante se desfășoară în întreprinderile mari/mijlocii;
- exportul direct, care a urmat un trend crescător în perioada analizată, fiind realizat în proporție covârșitoare de întreprinderile mari (83%) și întreprinderile mijlocii(14%);
- valoarea adăugată brută la costul de fabricație, care a urmat un trend crescător după 2009, ajungând să depășească cu circa 20% pe cea realizată în 2008; a fost realizată de întreprinderile mari și cele mijlocii în proporție de circa 85%;

Diviziunile industriei prelucrătoare cu rezultatele cele mai bune la toți indicatorii analizați au fost: Fabricarea autovehiculelor de transport rutier, a remorcilor și semiremorcilor; Fabricarea produselor din cauciuc și mase plastice; Fabricarea de mașini, utilaje și echipamente n.c.a.

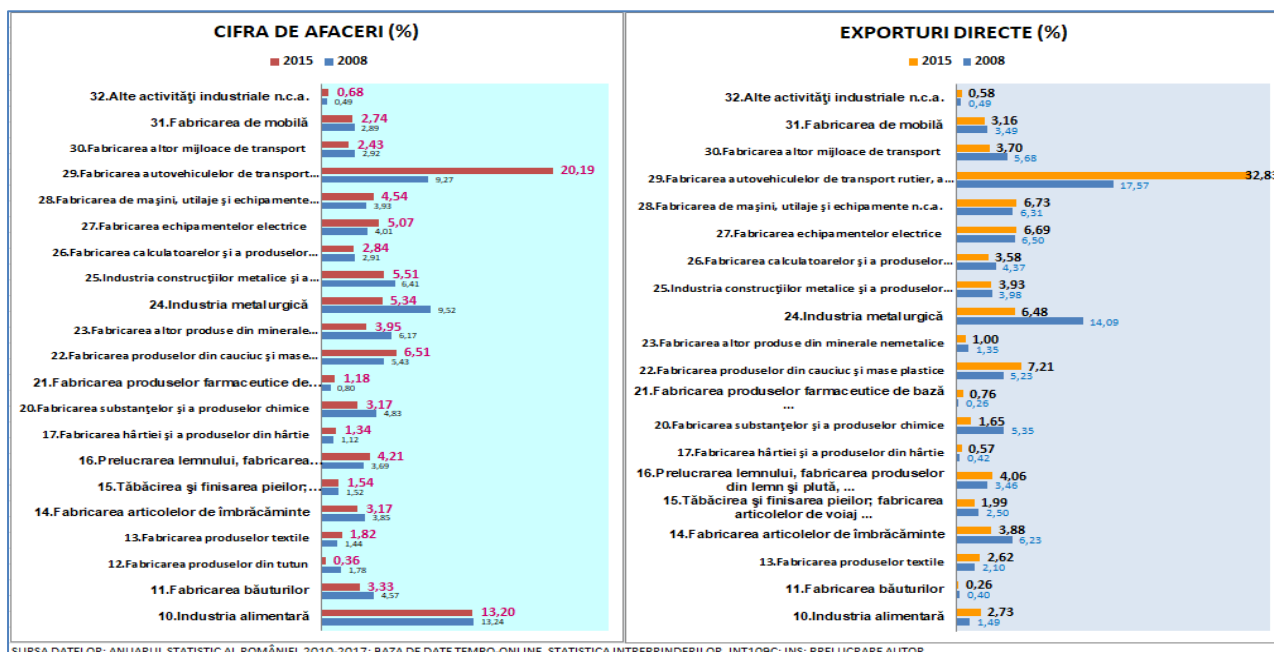

Figura 4 Evoluția cifrei de afaceri și a exporturilor în principalele ramuri industriale

Factorii facilitatori cu impact asupra ofertei de produse industriale au fost:

- **Intensitatea tehnologică a proceselor de producție:** procesele de producție din industria prelucrătoare, clasificate după intensitatea tehnologică utilizată, au avut următorul aport la realizarea ofertei de produse industriale (2016 date provizorii), dominată de industriile cu tehnologii mediu-avansate, în creștere față de 2008:
  - industriile cu tehnologii avansate (HIGH-TECHNOLOGY): export ≈8%;
  - industriile cu tehnologii mediu-avansate (MEDIUM-HIGH-TECHNOLOGY): export ≈51%;
  - industriile cu tehnologii mediu-inferioare (MEDIUM-LOW-TECHNOLOGY): export ≈18%;
  - industriile cu tehnologii inferioare (LOW-TECHNOLOGY): export 23%;

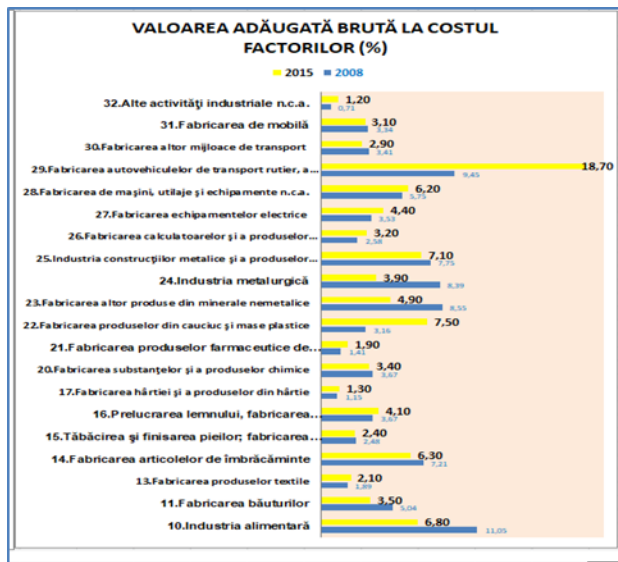

Figura 5 VAB la costul factorilor în principalele ramuri industriale

• valoarea adăugată brută la costul factorilor, realizată de industriile clasificate după intensitatea tehnologică a proceselor de fabricație din industria prelucrătoare se prezintă astfel (2016 date provizorii):

- industriile cu tehnologii avansate (HIGH-TECHNOLOGY): ≈6%;
- industriile cu tehnologii mediu-avansate (MEDIUM-HIGH-TECHNOLOGY): ≈36%;
- industriile cu tehnologii mediu-inferioare (MEDIUM-LOW-TECHNOLOGY): ≈23%;
- industriile cu tehnologii inferioare (LOW-TECHNOLOGY): 35%;

Din punct de vedere al globalizării pieței de bunuri, care se referă la prezența comercială a

întreprinderilor multinaționale sau a filialelor întreprinderilor străine (FATS), situația se prezintă astfel:

- în industria prelucrătoare (2015) au activat ≈9,03% din întreprinderile active, realizând ≈63,43% din cifra de afaceri, ≈61,55% din valoarea adăugată brută la costul factorilor, cu ≈44,85% din numărul mediu de salariați;
- peste 75% din cifra de afaceri și valoarea adăugată brută la costul factorilor sunt realizate de întreprinderile FATS care sunt controlate de statele intracomunitare; peste 6% de alte țări din Europa, iar restul din țări terțe;
- repartizarea cifrei de afaceri în funcție de țara în care se găsește întreprinderea care deține controlul, relevă faptul că Germania deține cea mai mare pondere cu 22,7% din total intracomunitar, urmată de Franța cu 16,6% și pe locul trei Austria cu 14,4%;
- în cazul valorii adăugate brute la costul factorilor, ponderea cea mai ridicată este deținută de Germania 22,8% din total intracomunitar, urmată de Franța 15,9% și Austria 15,2%;
- primele locuri în topul întocmit după cifra de afaceri realizată în 2015-2016, la nivelul national, sunt deținute de companii multinaționale / companii cu capital mixt (străin și românesc).

Factorii de realizare cu impact direct asupra ofertei de produse industriale au fost:

- Dezvoltarea și modernizarea bazei industriale din industria prelucrătoare, promovarea tehnologiilor eco-eficiente și a noi produse, prin promovarea investițiilor străine directe și a investițiilor autohtone:

- Totalul investițiilor străine anuale (sold) din industria prelucrătoare în perioada 2008÷2016 a variat între 15,236 miliarde Euro/2008 și 22,435 miliarde Euro/2016 (a reprezentat 32% din total investiții străine directe în România)
- Activitățile industriale cu soldul ISD cel mai mare în 2016 au fost: mijloacele de transport (6,7%); prelucrare țitei, produse chimice, cauciuc și mase plastice (6,4%); metalurgie (4,1%);
- Imobilizările corporale și necorporale la sfârșitul anului 2016 în industria prelucrătoare au fost de 17,4% din total sold ISD, ceea ce indică un grad semnificativ de stabilitate a investițiilor străine directe;
- Investițiile străine directe în 2016 au fost orientate către investițiile greenfield (31,6%), restructurări de întreprinderi (finanțarea de către investitorii străini, prin aport de capital, a întreprinderilor investiție străină directă cu pierderi, în vederea rentabilizării lor), fuziuni și achiziții (preluarea integrală sau parțială de întreprinderi de către investitori străini de la rezidenți); dezvoltare de întreprinderi (majorarea deținerilor de capital ale investitorilor străini în întreprinderi investiție străină directă).
- Total investiții nete realizate (2008÷2015) = 127 miliarde lei, care au reprezentat circa 22,2% din investițiile nete realizate la nivelul economiei naționale, au fost repartizate astfel: 59,64% realizate de întreprinderile mari; 22,34% realizate de întreprinderile mijlocii; 11,90% realizate de întreprinderile mici; 6,12% realizate de microîntreprinderi.
- Numărul tehnologiilor eco-eficiente promovate, respectiv numărul produselor noi realizate este în continuă creștere, având în vedere că întreprinderile Greenfield sunt investiții noi, care dispun de tehnologii eco-eficiente și un portofoliu de produse noi adaptate erei globalizării.

- **Specializarea producției pe industrii cu intensitate tehnologică ridicată**

- industriile beneficiare de tehnologii avansate, precum industria farmaceutică, fabricarea calculatoarelor și în mod special industria de aeronave (care în ultima perioadă și-a triplat volumul investițiilor) dispun de programe de dezvoltare cu aplicabilitate în perioada următoare, astfel încât oferta de produse industriale cu valoare adăugată brută la costul factorilor va fi îmbunătățită, cu circa 3% anual;
- industriile cu tehnologii mediu avansate precum: fabricarea mijloacelor de transport, fabricarea substanțelor chimice, fabricarea echipamentelor electrice, dominate de companiile multinaționale/filiale ale acestora au capabilitatea de a crește oferta de produse industriale pe piața internă/internațională.

- **Globalizarea pieței de bunuri**

- oferta de produse industriale pentru piața internă (UE) și piața internațională a întreprinderilor rezultate din investiții străine directe a reprezentat 59,59% din total comerț internațional al României, respectiv 32,535 miliarde euro (2016), în creștere față de 2008;

- produsele industriale furnizate pieței interne/internaționale de aceste companii sunt: mijloace și materiale de transport (13,694 miliarde euro), prelucrare țitei, produse chimice, cauciuc și mase plastice (4,304 miliarde euro), fabricarea calculatoarelor (4,036 miliarde euro), etc.

În concluzie, oferta de produse industriale românești este caracterizată în principal de:

- preponderența ofertei de bunuri intermediare (61%), impunându-se o valorificare mai eficientă a materiilor prime și reducerea exportului de produse industriale destinate consumului intermediar prin prelucrare tehnologică avansată;
- puternica integrare a economiei românești în lanțurile de valoare europene, poziția dominantă fiind ocupată de Germania (22,7% din totalul cifrei de afaceri intracomunitare a României și 22,8% din valoarea adăugată la costul factorilor); peste 75% din cifra de afaceri și valoarea adăugată brută la costul factorilor sunt realizate de întreprinderile FATS care sunt controlate de statele intracomunitare; în acest sens este recomandată promovarea produselor industriale românești pe piețele internaționale, utilizând: rețeaua Enterprise Europe Network (EEN), programul UE - Misiuni pentru Creștere Economică și alte instrumentele financiare și non-financiare de stimulare a exporturilor
- preponderența sectoarelor economice cu intensitate tehnologică mediu-inferioară și inferioară măsurată prin contribuția la valoarea adăugată brută la costul factorilor (58% în 2016), impunându-se specializarea producției pe industrii cu intensitate tehnologică ridicată.

3.2 Pondere ridicată a verigilor domestice în lanțurile de valoare globale

Concluziile anterioare sunt confirmate și de cel mai recent studiu OCDE³, care arată că, România se află alături de Cambodgia și Arabia Saudită printre puținele țări care au migrat înspre aval, înrăutățindu-și poziția, cu o lungime a lanțului de valoare domestic de 1,9 verigi. Per ansamblu, faptul că majoritatea țărilor au migrat spre amonte se explică prin creșterea generală a lungimii lanțurilor de valoare globale și a fenomenului de «outsourcing», astfel încât valoarea adăugată se mută înspre amonte, spre produsele intermediare, care sunt apoi prelucrate intern.

Teoria lungimii lanțurilor de valoare, dezvoltată de Dietzenbacher, Romeo, Bosma⁴ și mai recent Fally⁵ determină poziția unei țări în lanțurile de valoare globale după numărul mediu de verigi pe lanțul productiv până la consumatorul final. Lungimea lanțurilor de valoare este un indicator al diviziunii muncii, care duce la o mai bună alocare a resurselor și la costuri marginale de producție mai reduse. Astfel, dacă lanțurile de valoare ale unei țări către

³De Backer, K., Miroudot, S. *Mapping Global Value Chains in OECD Trade Policy Papers*, No. 158. Paris: OECD Publishing, 2013.

⁴Dietzenbacher, E., et. al. „Using Average Propagation Lengths to Identify Production Chains in the Andalusian Economy.” *Estudios de Economía Aplicada* 23(2), 2005: 405-422.

⁵Fally, T. *On the Fragmentation of Production in the US*. Boulder: University of Colorado-Boulder, 2011.

produsul final sunt mai scurte decât către produsele primare, națiunea respectivă se află într-o poziție « aval » (“downstream”), respectiv « amonte » (“upstream”) în cazul invers. Conform ONUDI⁶, există la ora actuală la nivel internațional 4 abordări ale analizei diagnostic a lanțurilor de valoare:

- **Abordarea bazată pe strategii de management și administrare a afacerilor,**
- **Abordarea bazată pe dezvoltarea de clustere industriale,** care pornește de la premiza că organizarea spațială, alianțele strategice între firme și cooperarea sunt surse de competitivitate sistemică. Accentul cade pe: modul cum membrii clusterului schimbă bunuri, servicii, informații ; cadrul instituțional și de politică industrială care promovează generarea clusterelor și dezvoltarea IMM-urilor; nivelul de cunoștințe și tehnologie
- **Abordarea lanțurilor de valoare globale,**
- **Abordarea bazată pe sistemele de inovare,** care pornește de la premiza că accesul la cunoștințe și tehnologie permite actorilor individuali participarea la lanțurile de valoare globale. Efortul analitic este îndreptat spre: crearea de competențe individuale și colective de-a lungul lanțului de valoare; rețele de transfer tehnologic; cadrul instituțional și de politică industrială care facilitează mediul propice pentru inovare de-a lungul lanțului de valoare.

Clusterelor reprezintă, așadar, un proxy relevant pentru analiza calitativă a lanțurilor de valoare, deoarece, prin însăși definiția lor, ele reprezintă de facto aglomerări industriale de-a lungul lanțului de valoare.

Pornind de la activitățile principale și secundare ale unui lanț de valoare enunțate de Michael Porter⁷, a rezultat următorul model de analiză:

CDI ➔ Proiectare ➔ Furnizori (Produse intermediare) ➔ Producție / Servicii (Finale) ➔ Distribuție ➔ Marketing ➔ Mentenanță

Imaginea de ansamblu asupra situației lanțurilor industriale integrate cu potențial competitiv în contextul specializării inteligente din România este redată în tabelul următor:

⁶UNIDO. *Industrial Value Chain Diagnostics: An Integrated Tool*. Vienna: UNIDO, 2011.

⁷Porter, M.E. *Competitive Advantage, Creating and Supporting Superior Performance*. New York: Free Press, 1985.

	CDI	Proiectare	Furnizori	Producție / Servicii	Distribuție	Marketing	Mentenanță
Agrofood							
Automotive							
Bioeconomie							
Energie și mediu							
ICT							
Industrii creative							
Lemn și mobilă							
Sănătate și farmaceutice							
Textile și pielărie							
Turism și ecoturism							

Tabel 1 Situația lanțurilor industriale cu potențial competitiv în contextul specializării inteligente

Legenda: o intensitate mai mare a culorii corespunde la o concentrare mai mare de întreprinderi pe veriga respectivă.

Având în vedere ponderea foarte ridicată a exporturilor de produse intermediare ale României (61% în 2016) și lungimea redusă a lanțurilor de valoare din România (1,9 verigi) se impune îndreptarea măsurilor de politică industrială spre consolidarea lanțurilor de valoare, prin „lungirea acestora” la nivel național în sensul creșterii numărului de verigi domestice, inclusiv prin reorientarea exporturilor de produse intermediare către piața internă, prin susținerea dezvoltării de clustere inovative cu rol integrator și de stimulare a inovării bazată pe cerere (business driven innovation), prin canalizarea investițiilor către sectoare cu intensitate tehnologică ridicată.

În contextul internațional care se caracterizează printr-o creștere a protecționismului în perioada post-criză, rezultând “lungirea” lanțurilor de valoare în aproape toate marile puteri industriale (Germania, USA, China, Japonia), România se află ancorată în lanțurile de valoare europene, al căror principal motor este Germania. Din acest punct de vedere Noua Revoluție Industrială (Industry 4.0) va re poziționa fundamental lanțurile de valoare globale.

Având în vedere cele de mai sus, se impun următoarele recomandări:

- Întărirea rolului Ministerului Economiei ca principal promotor al politicii economiei naționale
- Elaborarea unei politici industriale având ca unul dintre pilonii principali dezvoltarea de cluster inovative cu rol integrator al unor lanțuri de valoare regionale
- Abordarea integrată a investițiilor și elaborarea unor programe de sprijin public corespunzătoare care să urmărească abordarea pe lanț, renunțându-se la actuala abordare verticală de tip „cod CAEN”
- Urmărirea cu precădere a întăririi verigii produselor intermediare, prin substituirea importurilor, ținând cont de actualele tendințe la nivel internațional
- Susținerea digitalizării în întreprinderi în contextul “Industry 4.0”, având în vedere importanța covârșitoare a UE, și în special a Germaniei, în comerțul internațional al României.

3.3 Clusterul inovativ - instrument al unei politici industriale inteligente⁸

În aceeași ordine de idei, trebuie menționat faptul că **Uniunea Europeană** acordă o atenție deosebită parteneriatelor de tip cluster, atât la nivel comunitar, cât și la nivel național și regional. Acest fapt se datorează, pe de o parte, necesității de a acționa rapid la fluctuațiile externe, pentru a concura pe baza de excelență, iar pe de altă parte necesității de a depăși situațiile de criză economică internă. În noua strategie de politică industrială europeană, politica de cluster este identificată ca o acțiune cheie pentru o industrie inteligentă, inovativă și durabilă, deoarece clusterul funcționează ca un catalizator al creării de lanțuri de valoare industriale competitive și cu abordare trans-sectorială, dar și cu o poziționare în lanțuri de valoare globale. Politicile privind clusterelor oferă, de asemenea, sprijin pentru IMM-uri, pentru punerea în aplicare a strategiilor de specializare inteligentă și pentru promovarea cooperării între regiuni, țări și sectoare economice. European Cluster Panorama 2016 a identificat 3.043 de cluster în Europa, cu mai mult de 54 de milioane de locuri de muncă în firmele din cluster.

Politica de cluster este o politică orizontală, care implică un mix de politici și strategii, incluzând politica de inovare, politica de dezvoltare regională, politica pentru IMM-uri și antreprenariat, politica socială, internaționalizarea și promovarea exporturilor, strategiile de specializare inteligentă, atragerea de investiții autohtone și străine, cooperarea trans-frontalieră etc. **Clusterelor** sunt recunoscute astăzi ca unul dintre instrumentele importante pentru promovarea dezvoltării industriale, al inovării, competitivității și creșterii economice.

Politica de cluster a României a fost, de la inițierea ei, în anul 2009, de către Ministerul Economiei-Direcția de Politică Industrială și până în prezent, o componentă a politicii industriale, neglijându-se clusterelor non-industriale, cu rol important în dezvoltarea unor servicii inteligente pentru dezvoltare economică și bunăstarea populației. În anul 2011 a luat

⁸ *Clusterelor sunt grupuri de companii interconectate (în special IMM-uri) și instituții asociate dintr-un anumit domeniu specific, amplasate într-o proximitate geografică, legate prin activități similare sau complementare”. (Michael Porter 1990) Clusterelor cuprind un grup de furnizori specializați, furnizori de servicii, firme din industrii înrudite, universități, institute de cercetare și asociații de comerț, administrații publice locale din domenii specifice, care se concurează dar și cooperează. Cluster= „un sistem de legături strânse între firme și furnizorii acestora, clienți și instituții de cunoaștere, care generează inovare, legăturile între firme fiind atât pe verticală, cât și pe orizontală, contribuind la creștere economică și creare de noi locuri de muncă în regiune”(Comisia Economică ONU pentru Europa)*

ființă Asociația Clusterelor din România - CLUSTERO, cu rol de promovare și reprezentare a clusterelor la nivel național, european și internațional. Ministerul Economiei, prin Direcția Politici Industriale, împreună cu Asociația Clusterelor din România - CLUSTERO, Agențiile de Dezvoltare Regională, Institutul de Prognoză Economică al Academiei Române și Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Mașini și Echipamente Tehnice destinate Agriculturii și Industriei Alimentare (INMA) au desfășurat o activitate intensă pentru diseminarea conceptului de cluster la nivel național/regional, la dezvoltarea și implicarea clusterelor în proiecte europene din cadrul Programelor INTERREG, Competitivitate și Inovare-CIP, Sud Estul Europei, Orizont 2020, COSME, transfrontaliere, Europa Creativă etc, în elaborarea strategiilor de specializare inteligentă și în realizarea schimburilor de bune practici în cadrul unor rețele europene.

În prezent, România are un număr de 72 de cluster, din care 42 sunt membre ale Asociației Clusterelor din România (CLUSTERO). 52 de cluster au primit începând cu 2013 certificare

Figura 6 Situația clusterelor din România, iulie 2018. Sursa: CLUSTERO

ESCA-Secretariatul European pentru Analiza Clusterelor, din care 1 cluster medaliat cu aur, 10 cluster cu argint (3 certificate în vigoare și 7 în curs de recertificare), România ocupând locul 2 după Germania la nivel european și 41 cluster cu bronz (25 certificate în vigoare și restul în curs de recertificare). La nivelul CLUSTERO au fost create 5 consorții regionale de cluster (Centru, Sud Est, Nord Vest, Nord Est și București-Ilfov) și 2 rețele sectoriale (textile și lemn); 25 de universități publice și private sunt membre în cluster și mai mult de jumătate din institutele de cercetare-dezvoltare sunt implicate în parteneriate de tip cluster. Cluster de succes sunt prezente în diverse

sectoare economice și servicii: auto, industria lemnului, textile-confecții, industria agro-alimentară, turism, sănătate și științe medicale, energii regenerabile, tehnologii generice esențiale (KET), sectoare creative și culturale, construcții, tehnologia informației și comunicațiilor, naval și logistică. Stimularea asimilării tehnologiilor inteligente pe tot parcursul lanțurilor de valoare industriale, dezvoltarea întreprinderilor și internaționalizarea lor, clusterelor 4.0 sunt esențiale pentru competitivitatea României. Clusterelor din România se orientează spre viitor, către crearea unor lanțuri de valoare globale în cadrul unor industrii inteligente, spre cooperare internațională și parteneriate trans-sectoriale.

Ultima analiză realizată de CLUSTERO în 2016⁹, remarcă o creștere a numărului mediu de întreprinderi în cluster, de la 10 la începutul procesului de clusterizare în România la 35.

⁹Cosnita D., Iorgulescu F. 2016. *Analysis of Cluster Competitiveness in Romania*. București: Editura Economică.

Clusterelor din România au atras 1962 IMM-uri cu circa 110.000 angajați și o cifră de afaceri în anul 2015 care atinge 6.500 mil.euro. Exportul de produse inovative pentru piețe de nișă a atins în anul 2015 valoarea de 4.670 mil. euro.

Având în vedere cele de mai sus, se recomandă:

- Susținerea dezvoltării clusterelor emergente, în dezvoltare și mature pentru a deveni cluster de excelență;
- Stimularea asocierii în cluster, pentru creșterea capacității de inovare a întreprinderilor, în special IMM-uri și dinamizarea transferului tehnologic;
- Adoptarea tehnologiilor digitale și dezvoltarea clusterelor în servicii pentru modernizarea industriei românești și dezvoltarea noilor industrii emergente;
- Promovarea inovării industriale și a investițiilor în industriile viitorului;
- Sprijinirea internaționalizării clusterelor, inclusiv colaborarea inter-cluster la nivel național și accesul întreprinderilor membre pe piețe de nișă; crearea de rețele la nivel național, regional, european și internațional;
- Întărirea colaborării între autorități de la nivel central și regional/local privind programele de finanțare pentru cluster

3.4 Creștere economică inteligentă și durabilă prin inovare în industrie

Inovarea este elementul cheie al competitivității și creșterii economice și motorul clusterelor.

Mai mult decât atât, conform „Europe 2020 Flagship Initiative Innovation Union”¹⁰ cea mai mare provocare pentru UE și statele membre o reprezintă adoptarea unei abordări mult mai strategice a inovării, sub toate aspectele acesteia (inovare de produs, proces, organizațională și de marketing). În mod concret, pentru a realiza Uniunea Inovării este necesar să fie îmbunătățită cooperarea dintre mediul științific și cel de afaceri, să fie îndepărtate obstacolele și barierele din calea rezultatelor cercetării spre piață, să fie puse în practică stimulente specifice, inclusiv pentru comercializarea inovării.

---

¹⁰https://ec.europa.eu/research/innovation-union/pdf/innovation-union-communication-brochure_en.pdf

România este un inovator modest, ocupând ultimul loc în 2016 conform Tabloului de bord european privind inovarea din 2017 (European Innovation Scoreboard - EIS 2017) - Raportul de țară pentru România¹¹, performanța în domeniul inovării scăzând în 2016 cu 14,1%, raportat la cea a Uniunii Europene, față de 2010, punctele tari în 2016 ale sistemului de inovare din România, relativ la cele ale celorlalte state membre UE, fiind aferente categoriilor de indicatori: Mediu favorabil inovării (locul 22); Impactul vânzărilor (locul 21); Colaborare (locul 26), iar punctele slabe sunt aferente categoriilor de indicatori: Resurse umane (ultimul loc); Sistem de cercetare atractiv (penultimul loc); Finanțare și suport (penultimul loc); Investițiile întreprinderilor (ultimul loc); Inovatori (ultimul loc); Active intangibile (ultimul loc); Impactul angajării (ultimul loc). De asemenea, din punctul de vedere al diferențelor structurale dintre România și media UE, cele notabile sunt: pondere mai mare a ocupării forței de muncă în agricultură și minerit; pondere mai mică a ocupării forței de muncă în industria prelucrătoare de tehnologie înaltă și medie, servicii și administrația publică; pondere mai mare a întreprinderilor controlate de investitori din străinătate; număr mai mic de întreprinderi care

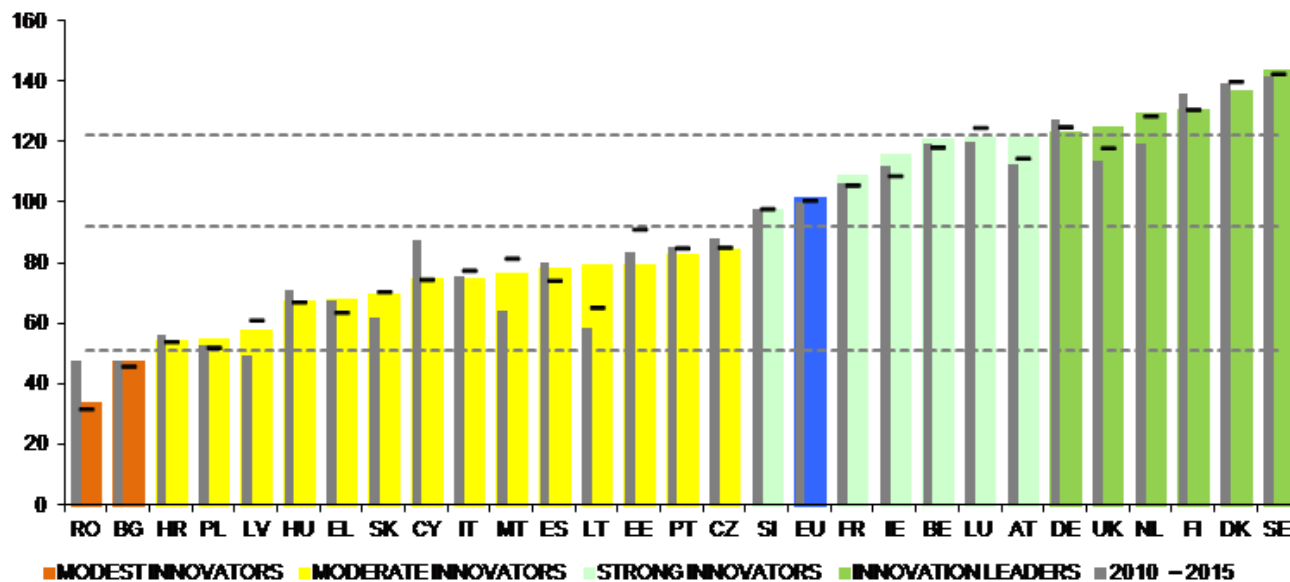

Figura 7 Performanța României în European Innovation Scoreboard 2017, Sursa Comisia Europeană. 2017. „EU Innovation Scoreboard 2017.” ec.europa.eu. Accesat Aprilie 8, 2018. <http://ec.europa.eu/DocsRoom/documents/24829>

au un nivel de vârf al cheltuielilor pentru cercetare și dezvoltare; valoare medie mai mică a cheltuielilor pentru C-D ale acestor întreprinderi; pondere mai mare a întreprinderilor nou înființate; valoare mai mică a PIB-ului pe cap de locuitor; rata de creștere mai mare a PIB-ului pe cap de locuitor; rată de creștere mai mică și negativă a populației; rata mai mică a densității populației.

¹¹ <https://ec.europa.eu/docsroom/documents/24829>

În Raportul de țară din 2018 privind România {COM(2018) 120 final} al Comisiei Europene, Bruxelles, 7.3.2018, SWD (2018) 221 final, cap. 3.5. “POLITICI SECTORIALE”, subcapitolul 3.5.1 Cercetare și Inovare (C-I)”¹² se menționează următoarele:

- Nu există semne de îmbunătățire a performanțelor în materie de inovare, ceea ce are consecințe asupra perspectivelor de creștere. Și mai îngrijorător este faptul că rezultatele în materie de inovare obținute de România s-au deteriorat din 2011 în fiecare regiune, inclusiv în regiunile cele mai dinamice.
- Investițiile cu C-D se mențin la un nivel foarte scăzut, în pofida îmbunătățirilor recente din sectorul privat. În 2016, intensitatea C-D a scăzut ușor, la 0,48 % din PIB, unul dintre cele mai scăzute niveluri din UE. Intensitatea C-D în sectorul privat a crescut în 2016, însă a fost compensată doar parțial de reducerea cheltuielilor publice cu C-D¹³.

Calitatea scăzută a bazei științifice descurajează investițiile private în C-D. În pofida unei structuri economice care favorizează activitățile de C-D¹⁴ investițiile mediului de afaceri în C-D se mențin la un nivel modest. Transferul de cunoștințe dinspre sectorul cercetării publice către întreprinderi este limitat. În 2016 și 2017, guvernul a adoptat o serie de măsuri pentru a stimula investițiile private în C-D¹⁵. Deși, în acest stadiu, este greu de evaluat impactul acestor măsuri, nu se pot preconiza îmbunătățiri semnificative atât timp cât baza științifică de slabă calitate limitează accesul potențialilor investitori la resursele umane foarte bine pregătite și la oportunitățile de colaborare.

Pentru o creștere economică inteligentă și durabilă prin inovare se au în vedere următoarele recomandări :

- Crearea unui sistem atractiv de inovare în industrie, pentru toate tipurile de inovare (de produs, de proces, organizațională și de marketing), inclusiv prin extinderea sferei de aplicabilitate a facilităților fiscale la toate tipurile de inovare, în vederea creșterii capacității de inovare a întreprinderilor, “in house”, în parteneriat și prin transfer tehnologic și care să contribuie la creșterea performanțelor României în domeniul inovării, în special pentru criteriile la care România a înregistrat performanțe scăzute în cadrul Tabloului de bord european privind inovare (European Innovation Scoreboard).

¹² <https://ec.europa.eu/info/sites/info/files/2018-european-semester-country-report-romania-ro.pdf>

¹³ În actuala perioadă de programare finanțarea publică a CDI la nivel național este realizată în domeniile de specializare inteligentă menționate în Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare (SNCDI) 2014-2020 : Bioeconomia; Tehnologia Informației și Comunicațiilor, spațiu și securitate; Energie, mediu și schimbări climatice; Eco-nano-tehnologii și materiale avansate și în domeniul prioritar de interes național: Sănătate.

¹⁴ Fabricarea de produse de tehnologie medie și avansată reprezintă 28 % din industria prelucrătoare, în timp ce serviciile care presupun un grad ridicat de cunoștințe reprezintă 47 % din sectorul serviciilor

¹⁵ De menționat mai ales scutirea de impozit pe veniturile din salarii și asimilate salariilor persoanelor fizice care desfășoară activități de cercetare-dezvoltare și inovare definite conform OG 57/2002 cu modificările și completările ulterioare (din 2017, conform Ordinului comun nr. 2326/2855 din 29.08.2017 al Ministerului Finanțelor Publice și al Ministerului Cercetării și Inovării), scutirea de impozit pe profit în primii 10 ani de activitate pentru contribuabilii care desfășoară exclusiv activități de inovare, cercetare, dezvoltare, precum și activități conexe acestora (Ordonanța de Urgență nr. 3/6.01.2017) și scutirea de impozit a profiturilor reinvestite în anumite active (echipamente tehnologice, software, desktop-uri, laptop-uri etc.) (Ordonanța de Urgență nr. 3/6.01.2017).

- Consolidarea capacității industriei de a se adapta și de a inova continuu prin facilitarea investițiilor în noi tehnologii și asimilarea noilor concepte: Open Innovation 2.0, Industrie 4.0, 3D printing, Economia circulară, Digitalizare, Eco-inovare, Bio-based industry etc.
- Crearea oportunităților de dezvoltare în România a bioeconomiei (domeniu de specializare inteligentă pentru perioada 2014-2020 conform Strategiei Naționale de Cercetare, Dezvoltare și Inovare 2014-2020¹⁶), în concordanță cu tendințele pe plan european, respectiv „Innovating for Sustainable Growth: A bioeconomy for Europe” (COM(2012) 060 final)¹⁷, ca expresie programatică a inițiativei strategice de a avea la nivel european o economie mai inovatoare, cu emisii reduse, care reconciliază aceste provocări diverse și interrelaționate și adoptă utilizarea durabilă a resurselor biologice în industrie;
- Creșterea nivelului finanțării publice pentru inovare în industrie, în domeniile de specializare inteligentă aferente viitoarei perioade de programare și stimularea investițiilor private în inovare, care să conducă la creștere economică inteligentă și durabilă.
- Stimularea cooperării dintre mediul științific și cel de afaceri, inclusiv a cercetării bazate pe cererea din industrie, pentru a fi îndepărtate obstacolele și barierele din calea rezultatelor cercetării spre piață, inclusiv pentru comercializarea inovării.
- Consolidarea drepturilor de proprietate intelectuală la nivel internațional prin creșterea numărului cererilor de brevete de invenție, a mărcilor și a desenelor industriale înregistrate la nivel internațional.

3.5 Forța de muncă adaptată cerințelor industriei românești

Inovarea nu poate avea loc într-un mediu social polarizat.

Analizând evoluția indicatorilor privind educația și formarea profesională, comparativ cu media europeană și țintele asumate de România pentru anul 2020, rezultă următoarele constatări:

- Rata părăsirii timpurii a școlii în România, 19,1% în 2015, în creștere cu 1 punct procentual față de anul precedent și la 8,1 puncte procentuale peste media europeană de 11,0%, este una din cele mai ridicate din Europa, cu o evoluție sinuoasă, fără un progres semnificativ în direcția țintei naționale, de 11,3%, pentru anul 2020;
- Ponderea absolvenților de învățământ terțiar a înregistrat un progres bun în direcția țintei naționale, de 26,7% pentru 2020, în creștere de la 16,8% în 2009, la 25,6% în 2015. Cu toate acestea, se constată un decalaj semnificativ între valorile indicatorului la nivel național și cele la nivelul UE 28: media europeană de 38,7% în 2015, ținta europeană de 40% pentru 2020;

¹⁶ <http://www.research.gov.ro/ro/articol/1021/legislatia-sistemului-de-cercetare>

¹⁷ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/RO/TXT/?uri=celex:52012DC0060>

- Impactul redus al serviciilor de orientare în carieră oferite elevilor de gimnaziu, care ar contribui semnificativ la informarea și conștientizarea abilităților native ale elevilor, atât de către aceștia, cât și de către familii și cadre didactice;
- În contextul crizei economice și financiare, rata de ocupare a absolvenților cu vârsta cuprinsă între 20 și 34 de ani, la cel mult 3 ani de la absolvire, a cunoscut o evoluție descrescătoare după anul 2009. În cazul absolvenților de învățământ secundar superior ISCED 3-4, rata de ocupare în 2015 a fost de 59,8%, față de 69,1% în 2009. Cu o rată a ocupării absolvenților de 68,1% în anul 2015, pe ansamblul nivelurilor de educație ISCED 3-8, România se plasează sub media europeană, de 76,9% și departe de ținta de 82%, propusă la nivel european pentru anul 2020;
- Rata de participare a adulților în programe de formare pe parcursul întregii vieți a fost, în 2015, de 1,3%, mult sub valoarea europeană de 10,7% și departe de ținta de 12% propusă de România pentru 2020.

Analiza participării la învățământul secundar superior pe filiere și profiluri de formare evidențiază următoarea situație (prin raportare la populația în vârstă de 15-18 ani, vârsta oficială aferentă acestui nivel de învățământ):

- În învățământul secundar superior, liceul continuă să aibă cea mai mare rată brută de cuprindere: 77,7% în 2015/2016 (comparativ cu numai 10,5% - învățământul profesional). Trebuie menționat faptul că este cea mai mică valoare a ratei din întreg intervalul analizat;
- Evoluția ratelor de cuprindere în liceu și în învățământul profesional se corelează direct cu măsurile de politici educaționale ce au vizat ruta profesională;
- Rata brută de cuprindere în liceele teoretice și vocaționale înregistrează o creștere în intervalul analizat, ajungând 43,2% în 2015/2016;
- Rata brută de cuprindere în filiera tehnologică a liceului a crescut în intervalul 2009-2011 (pe fondul desființării SAM-urilor - Școli de Arte și Meserii), după care a început să scadă, ajungând la 34,5% în anul școlar 2015/2016 (ca urmare a reorganizării învățământului profesional);
- Rata brută de cuprindere în învățământul profesional și tehnic (liceu tehnologic și învățământ profesional) a scăzut constant de-a lungul intervalului analizat, ajungând de la 61,3% în 2009/2010 la 42,5% în 2015/2016.

Analizând situația din învățământul superior, situația României se prezintă astfel:

- În instituțiile de învățământ superior din România rata de înmatriculare a studenților este în scădere, comparativ anii 2015 și 2016 cu anul 2014.
- Scăderea numărului de persoane înscrise în învățământul superior înregistrează ponderi comparabile la toate tipurile de programe de studii universitare (licență, masterat, doctorat). O cauză a scăderii ponderii candidaților la formele de studii

postuniversitare, o poate constitui faptul că ruta educațională prevede continuitatea celor trei cicluri de studii universitare - licență, masterat, doctorat.

- În anul universitar 2014/2015, ciclul de studii de tip master a cuprins 107,1 mii studenți, în scădere față de anul anterior. În funcție de numărul de studenți înscriși, există unele specializări supralicitate, iar altele mai puțin căutate de studenți, pentru programul de master.

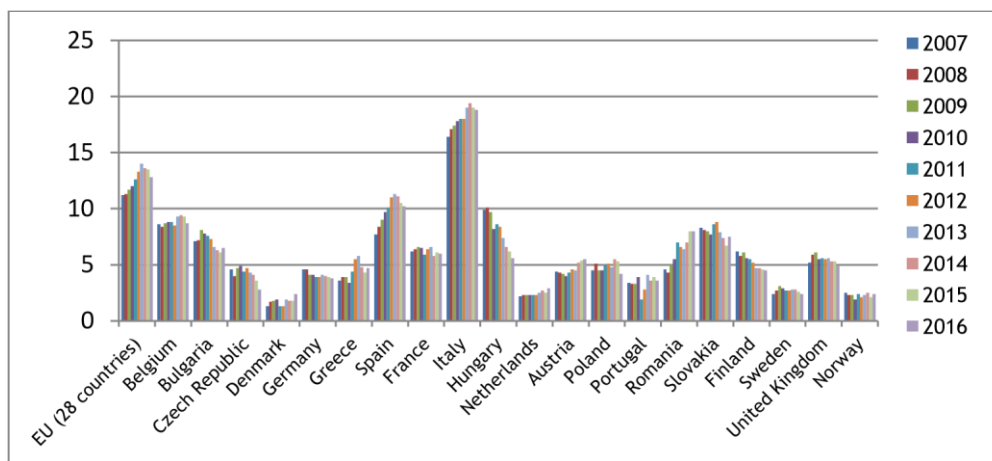
Insertia de absolvenți din învățământul profesional, postliceal și de maiștri pe piața muncii la nivel național rămâne foarte scăzută. Rata de angajare a noilor absolvenți pe nivel de învățământ (cu vârsta de 20-34 de ani și care au finalizat sistemul de învățământ cu 1-3 ani înainte de anul de referință, ISCED 3-8) la nivelul anului 2015 era de 68,1%, în scădere față de anul 2012 când era la nivelul de 70,2% și, în același timp, sub media europeană de 76,9% de la nivelul anului 2015, conform Eurostat.

Ratele de ocupare profesională în funcție de nivelul de studii promovat (25-64 de ani) prezintă o imagine mixtă. În timp ce rata de ocupare a celor cu studii superioare (ISCED 5-8) este mai mare decât media UE (86,9% față de 84,1% în 2015), rata de ocupare pentru absolvenții de învățământ secundar superior și învățământ post-secundar neuniversitar (ISCED 3-4) este sub media UE (69,7% față de 73,9% în 2015). Pentru cei care au absolvit cel mult învățământul gimnazial (ISCED 0-2), rata a scăzut la 53,7% și este în prezent în jurul mediei UE, conform Eurostat. Cu toate acestea, această cifră include o parte semnificativă a persoanelor ocupate în agricultura de semi-subsistență.

În ceea ce privește evoluția pieței muncii, populația activă a scăzut în perioada 2007-2016 cu 4%, ceea ce reprezintă o scădere de 358.000 persoane, iar scăderea populației active 2016 față de 2008 a fost de 414.600 persoane.

Pentru a fi cât mai elocventă evoluția populației active în România comparativ cu cea din țările membre ale Uniunii Europene, în figura următoare este prezentată evoluția postaderare a ratei de ocupare a forței de muncă față de anul anterior.

Sursa: EUROSTAT

Figura 8 Evoluția ratei de ocupare (creștere față de anul anterior) în România în perioada post-aderare; sursa : EUROSTAT, prelucrare proprie

Sectoarele economice cele mai dinamice în ceea ce privește absorbția forței de muncă sunt cele ale serviciilor, respectiv: comerț, transporturi și hoteluri și restaurante. Aceste sectoare economice absorb forță de muncă, dar contribuția la valoarea adăugată este mică. Din punct de vedere al sectoarelor economice care sunt incluse și în strategiile regionale de specializare inteligentă sunt sectoarele IT&C și cele incluse în clasa industriilor prelucrătoare. Aceste sectoare economice necesită forță de muncă calificată.

Analiza situației forței de muncă la nivel național conduce la următoarele concluzii:

- Dinamica pieței muncii și a nevoilor de dezvoltare personală ale angajaților conduc la necesitatea dezvoltării și implementării unui sistem de anticipare a nevoilor de formare profesională pe termen scurt, mediu și lung, precum și de monitorizare a tranziției de la educație și formare profesională la piața muncii;
- Recunoașterea rezultatelor învățării non-formale și informale este o prioritate pentru agendele politice ale guvernelor și sistemele de învățământ, atât pentru țările dezvoltate, cât și pentru cele în curs de dezvoltare; în acest sens, se recomandă extinderea mecanismelor de recunoaștere și validare/certificare a competențelor și calificărilor dobândite în context nonformal și informal pentru sistemul de formare profesională;
- Ținând cont de structura domeniilor care absorb forța de muncă, se impune elaborarea de programe de granturi pentru instruire în domeniul eficienței resurselor energetice și a producției curate.

3.6 Competitivitate economică prin eficiență energetică în procesele industriale

Creșterea durabilă presupune construirea unei economii competitive, durabile și eficiente din punctul de vedere al utilizării resurselor, care să profite de rolul de lider al Europei în cursa pentru dezvoltarea unor noi procese și tehnologii, inclusiv a tehnologiilor ecologice, care să accelereze dezvoltarea de rețele inteligente, ce folosesc TIC, care să exploateze rețelele de la scara UE și să consolideze avantajul competitiv al mediului nostru de afaceri, în special în sectoarele de producție și în cadrul IMM-urilor și care să ajute consumatorii să realizeze

meritele utilizării eficiente a resurselor. O asemenea abordare va ajuta statele membre și implicit România să prospere într-o lume cu emisii reduse de dioxid de carbon, care dispune de resurse limitate și să prevină, în același timp, degradarea mediului, pierderea biodiversității și utilizarea nedurabilă a resurselor. De asemenea, aceasta va sta la baza coeziunii economice, sociale și teritoriale.

România, ca stat membru al Uniunii Europene, va trebui să continue să acționeze în următoarele direcții:

- **competitivitate** - să continue să abordeze piața tehnologiilor ecologice (minimizarea impactului pe care utilizarea produselor îl are asupra mediului) ca o modalitate de a asigura o utilizare eficientă a resurselor în cadrul întregii economii, eliminând, în același timp, blocajele din cadrul infrastructurilor rețelelor majore, stimulând, astfel, competitivitatea industrială;
- **combaterea schimbărilor climatice** - utilizare mai eficientă a resurselor ar contribui în mod semnificativ la reducerea emisiilor, la realizarea de economii și ar stimula creșterea economică. Sunt vizate toate sectoarele economiei, nu numai cele care generează un nivel ridicat de emisii;
- **energie curată și eficientă** - prin atingerea obiectivelor în materie de energie și implicit scăderi de importuri de petrol și gaze; vor rezulta economii din punct de vedere financiar care sunt esențiale pentru securitatea noastră energetică.

În acest context România va trebui să continue să depună eforturi în:

- utilizarea instrumentelor financiare ale Uniunii Europene (fondurile pentru dezvoltare rurală, fondurile structurale, programul cadru pentru C&D, rețelele transeuropene, Banca Europeană de Investiții) ca parte a unei strategii solide de finanțare, care îmbină finanțarea UE cu finanțarea publică națională și cu cea privată;
- consolidarea unui cadru de utilizare a instrumentelor de piață (de exemplu, certificate de emisii, cadrul privind ajutoarele de stat, încurajarea unei utilizări mai extinse a achizițiilor publice ecologice APE (APE reprezintă un proces prin care autoritățile publice doresc să achiziționeze bunuri, servicii și lucrări cu impact redus asupra mediului, pe durata întregului ciclu de viață al acestora));
- aplicarea unor măsuri infrastructură, precum dezvoltarea rapidă a unor infrastructuri de rețea de mobilitate electrică, gestionarea eficientă a traficului, logistică mai performantă, urmărirea reducerii emisiilor de CO₂ pentru autovehiculele rutiere, pentru sectoarele aviației și maritim, inclusiv lansarea unei inițiative majore privind automobilele ecologice europene, care vor contribui la promovarea noilor tehnologii, inclusiv a autovehiculelor electrice și hibride, printr-o combinație de măsuri de sprijin care cuprind cercetarea, stabilirea unor standarde comune și dezvoltarea infrastructurii necesare
- promovarea continuă a măsurilor în domeniul utilizării eficiente a resurselor (sprijinind atât IMM-urile, cât și gospodăriile) prin utilizarea fondurilor structurale și a altor tipuri de fonduri în vederea mobilizării de noi finanțări prin intermediul modelelor existente și foarte eficiente de scheme de investiții inovatoare. Această măsură ar trebui să

determine modificări ale modului de consum și de producție cu impact pozitiv pentru tranziția către economia circulară.

În acest sens România va trebui să acționeze concret pentru eliminarea subvențiilor dăunătoare mediului înconjurător, să dezvolte infrastructuri energetice și de transport inteligente, modernizate și complet interconectate și să utilizeze pe deplin TIC; asigurarea cadrului necesar extinderii vieții economice a resurselor (de ex. certificate de origine/calitate pentru deșeuri și materii prime secundare în vederea reintroducerii lor în circuitul economic; să asigure implementarea coordonată a proiectelor de infrastructură, în cadrul rețelei centrale a UE, care contribuie în mod decisiv la eficacitatea sistemului de transport al UE, în ansamblul său și să stimuleze instrumente care permit economisirea de energie și care ar putea crește eficiența în sectoarele mari consumatoare de energie, precum cele bazate pe folosirea TIC.

Cadrul instituțional este garantul pentru generarea unui mediu atractiv pentru investiții în rețehnologizare, noi tehnologii, cercetare-dezvoltare și inovare, dar și pentru o mai bună racordare între mediul de afaceri de pe piața energetică și sistemul educațional. Învățământul va trebui să ofere specialiști pregătiți conform noilor cerințe ale acestui domeniu aflat într-o dinamică accelerată, ca urmare a imperativelor legate de protecția mediului și combaterea efectelor schimbărilor climatice, concretizate în cerința de generare de „energie curată” la nivelul UE.

Analiza datelor conform cadrului instituțional, dar și conform datelor livrate de diversele autorități naționale, conturează următoarele recomandări:

- Este necesară creșterea capacității de inovare și dezvoltare tehnologică, îndeosebi pentru exploatarea resurselor minerale și regenerabile la nivel național;
- Asigurarea investițiilor pentru dezvoltarea și eficientizarea sectorului energetic, pe baza investițiilor de capital strain și autohton, privat și public, inclusiv valorificarea fondurilor puse la dispoziție de UE;
- Promovarea utilizării resurselor regenerabile de energie, inclusiv prin acțiuni complementare și activități de reglementare.

3.7 Capacitate instituțională adecvată noii politici industriale a României

Direcția de Politică Industrială și Competitivitate (DPIC) este entitatea responsabilă de gestionarea activității Ministerului Economiei pentru domeniile politici industriale și competitivitate, iar, ca parte integrantă a acestuia, este mandatată (conform HG nr. 27/2017 privind organizarea și funcționarea ME și ROF aprobat prin Ordinul nr. 438/2017) pentru îndeplinirea principalelor funcții, dintre care enumerăm: funcția de strategie și de punere în aplicare a Programului de guvernare pentru domeniile proprii; funcția de reglementare și sinteză prin care este mandatată să „asigure cadrul normativ și instituțional pentru realizarea obiectivelor strategice din domeniile sale”; funcția de reprezentare pe plan intern și extern în numele ME; funcția de aplicare a prevederilor Tratatului de aderare a României la UE pentru domeniile sale de responsabilitate.

Pentru realizarea funcțiilor sale, DPIC îndeplinește un număr de 43 de atribuții, la care se adaugă 6 privitoare la relațiile cu Uniunea Europeană. Îndeplinirea acestora este realizată prin cele două paliere de acțiune ale direcției, organizate la nivel de compartimente: Compartimentul Inovare și Competitivitate cu 24 atribuții delegate și Compartimentul Politici Industriale cu un număr de 38 de atribuții specifice.

DPIC are un rol central în definirea, elaborarea și implementarea politicilor industriale din sectoarele de competență. Aceste funcții sunt derivate din responsabilitățile ministerului din acest domeniu, constituind *funcțiile „de linie”*. Suplimentar, DPIC are și *funcții „orizontale”* în cadrul sistemului de politici (ex: *competitivitatea*), ceea ce presupune cooperarea cu alte ministere și autorități publice pentru atingerea obiectivelor (stabilite prin SNC) prin calitatea de coordonator al comitetului inter-ministerial pentru competitivitate (CIC). Prin urmare, DPIC are un rol dual. Pe de o parte, o *direcție de linie* iar, pe de altă parte, o *direcție orizontală* de coordonare a unui efort integrat la nivelul ME și Guvernului, ambele fiind analizate în cuprinsul studiului.

Pentru a analiza rolul DPIC, ciclul procesului normativ și de politici a fost etapizat, iar îndeplinirea funcțiilor a fost urmărită pentru fiecare dintre aceste etape. Procesul normativ și de politici cuprinde toate aceste etape ale ciclului, incluzând definirea priorităților, planificarea legislativă/politici, elaborarea proiectelor de politici, consultări interministeriale, procesul decizional, implementare.

În evaluarea capacității instituționale a DPIC au fost analizate componentele fundamentale în funcționarea eficientă (performantă) a activității administrative: cadru de reglementare modern, politici comprehensive, structuri și proceduri bine stabilite, structura de resurse umane/organigrama, fluxul și tipologia documentelor care au intrat și ieșit din direcție pe parcursul unui an de zile (2016).

Pe de o parte, analiza a fost focalizată pe activitatea normativă a DPIC/ME iar, pe de altă parte, pe funcționarea efectivă a procesului de politici. Setul de indicatori folosiți a fost adaptat pentru ambele paliere de analiză, acoperind toate aspectele de funcționare a activității administrative, pornind de la misiune, obiective și funcțiile domeniului de activitate al DPIC, până la modalitatea de divizare în atribuții, alocarea acestora, planificarea, claritatea alocării, măsurarea performanței, eficienței și eficacității implementării politicilor industriale. Procesul de politici a fost urmărit începând de la nivelul decizional până la structura de lucru pentru coordonarea politicilor industriale, capacitatea instituțională fiind o premisă a implementării priorităților guvernamentale în domeniul industrial. Au mai fost analizate: procesul de transmitere a informațiilor atât între toate departamentele ministerului, de la nivel decizional până la cel operațional, cât și între DPIC/ME și alte ministere/agenții guvernamentale; diviziunea atribuțiilor și responsabilităților în cadrul organizației, între departamentele ME, între ME și alte ministere în interiorul unor comitete inter-ministeriale privind politici cu implicații trans-sectoriale, în privința elaborării, adoptării, implementării, monitorizării, raportării și evaluării politicii industriale.

Principalele probleme identificate în analiza activității DPIC pot fi sintetizate astfel:

Relația de delegare dintre centrul guvernului și Ministerul Economiei este una care funcționează cu dificultate. De ex. coordonarea PALG, Planul anual legislativ al ME este minimă, una negativă, doar de raportare într-un termen legal (1 decembrie al anului anterior celui planificat) a unui set de intenții legislative, nefiind urmate de raportări privind monitorizarea gradului de îndeplinire a planificării legislative. În măsura în care implementarea proiectului desfășurat de SGG începând cu anul 2016, privind mecanismul de implementare și monitorizare a realizării PALG va fi implementat, relația de delegare și răspundere poate fi întărită. De asemenea, urmărirea atentă a gradului de implementare și realizare al Planului anual legislativ al ME, pe același model, poate reintegra etapa planificării cu cea a monitorizării și evaluării în realizarea unui ciclu de politici coerent.

Fragmentarea și decuplarea procesului normativ și de politici la ambele capete ale ciclului: etapa de planificare este decuplată prin absența obiectivelor, rezultatelor așteptate și indicatorilor de performanță. Existența Planului Strategic Instituțional (PSI) ca instrument de management nu a facilitat alinierea programelor și obiectivelor DPIC cu politicile de implementat. Această tendință a fost amplificată de dese reorganizări ale ministerului, ceea ce a invalidat acest instrument prin caducitate precoce. PSI devenise un document depășit înainte de a produce efecte, fapt relevat și de analiza Băncii Mondiale (2012); practic politicile propuse nu au un cadru analitic necesar unei monitorizări ulterioare. Efectul imediat este capacitatea limitată de a formula corect problemele, de a fundamenta temeinic soluțiile și de a urmări obiectivele. Planificarea strategică vizează și componenta de alocare a resurselor conform priorităților de politici publice.

De asemenea, **capacitatea limitată de monitorizare și evaluare** scurtează procesul politicilor. Dacă politicile nu sunt concepute cu un cadru analitic potrivit, monitorizarea și evaluarea nu sunt posibile. De asemenea, capacitatea de monitorizare a resurselor alocate pentru atingerea obiectivelor este alterată de lipsa cadrului de concepere a politicii.

Ambiguitatea existentă între elaborarea proiectelor de acte normative și propunerilor de politici publice are ca fundament lipsa distincției dintre analiza de impact necesară în evaluarea politicilor publice și cuantificarea impactului actelor normative. Această ambiguitate afectează și slaba corelare a performanței politicilor de prioritățile strategice, precum și față de prevederile actelor normative.

Inițiativele de politici ale DPIC nu au întotdeauna ca punct de plecare o analiză a nevoilor sectoarelor industriale sau a problemelor existente în coordonarea unui proces de reglementare implicat în urmărirea competitivității economiei românești. Activitatea DPIC este mai curând operațională și reactivă la stimulii proveniți din mediul ei extern. În lipsa planificării și obiectivelor asumate, chiar și exemplele de succes privind formularea unor politici sunt rezultatul asumării unor direcțiile de acțiune ale rețelelor de politici exterioare DPIC. Succesul politicii de încurajare a dezvoltării clusterelor este o inițiativă a Comisiei Europene, facilitată inclusiv prin resursele disponibile prin programele europene de finanțare. De asemenea, rețeaua de politici dezvoltată pentru implementarea ei a beneficiat de suportul și facilitarea unor actori strategici externi (ex. Asociația Clusterelor din România) care au structurat, monitorizat și urmărit dezvoltarea sectorului în România. Practic, rețeaua de politici este coordonată de DPIC, în schimb, suportul metodologic și implementarea sunt

externalizate. Beneficiul unei asemenea abordări spontane a politicii de cluster este dezvoltarea unei rețele solide cu un suport consistent în mediul sectorului, cu un bun flux informațional și cu rezultate pozitive, în care DPIC și-a asumat un rol de *gatekeeper*, menținând o bună facilitare a cuplării eforturilor interne cu cea a rețelei actorilor de la nivelul Comisiei Europene. De asemenea, expertiza obținută în cunoașterea domeniului este una semnificativă, limitată doar de externalizarea capacității de monitorizare și evaluare.

În ce privește **resursa umană**, numărul de angajați ai DPIC (atât numărul efectiv de angajați pe care îi are direcția, cât și numărul alocat de posturi) este subdimensionat dacă îl raportăm la numărul de atribuții al direcției.

Având în vedere cele de mai sus, principalele recomandări privind întărirea capacității Direcției de Politică Industrială și Competitivitate (DPIC) sunt:

- Consolidarea DPIC în domeniul elaborării, implementării și evaluării documentelor cu caracter de politică publică prin includerea în structura sa a unui/unor persoane cu expertiză de politici publice;
- Utilizarea mecanismului partenerial din cadrul rețelei de politici (cu asociații profesionale, patronate, ONG-uri) în elaborarea și fundamentarea obiectivelor documentelor de politică publică;
- Conectarea politicilor și programelor DPIC de PSI ca instrument de management;
- Asigurarea continuității managementului DPIC și consolidarea activității pe bază de programe (cu persoane responsabile identificate) ca factor stabilizator în contextul deselor reorganizări ale ME;
- Elaborarea și/sau actualizarea bazei de date cu stakeholders DPIC (rețeaua de politici a fiecărui domeniu reglementat în atribuțiile direcției);
- Recrutare/planificare resurse umane pentru DPI;
- Utilizarea soluției externalizării în vederea obținerii de expertiză în elaborarea documentelor cu caracter sporit de complexitate (vezi exemplul SNC sau Documentului de Politică Industrială).

4 Direcții Principale de Acțiune ale Documentului de Politică Industrială

Recomandările rezultate în urma analizelor ex-ante au fost sintetizate sub forma unor direcții de acțiune, într-o abordare transversală transpusă în planul de acțiune. Direcțiile de acțiune identificate vizează Ministerul Economiei în calitatea sa de instituție responsabilă cu implementarea și monitorizarea politicii industriale a României.

4.1 Ministerul Economiei - integrator de politici și programe economice

- ***Elaborarea unei politici integrate și coerente pentru susținerea clusterelor inovative, atât a celor industriale, cât și a celor non-industriale, emergente, în dezvoltare și mature, pentru a deveni cluster de excelență și de clasa mondială***

În vederea elaborării unui document de politică de cluster, componentă a politicii industriale, este necesară o largă consultare cu toate clusterele existente în România, Asociația Clusterelor-CLUSTERO, ministere, agenții de dezvoltare regională, institute de cercetare-dezvoltare, universități, asociații, întreprinzători privați reprezentativi etc. pentru identificarea obiectivelor strategice în concordanță cu politica de cluster europeană și cu strategiile regionale de specializare inteligentă. Totodată, se impune o actualizare a studiului Romanian Cluster Mapping și o evaluare comparativă a situației clusterelor din România cu cea din statele Membre ale Uniunii Europene.

- **Implicarea în procesul de elaborare a strategiei naționale de specializare inteligentă pentru viitoarea perioadă de programare (2021-2027)**

În vederea creșterii nivelului finanțării publice pentru inovare în industrie în domeniile de specializare inteligentă, care să conducă la creștere economică inteligentă și durabilă, este necesară implicarea Ministerului Economiei în procesul de stabilire a domeniilor de specializare inteligentă, la nivel național, aferente finanțării din fonduri publice a inovării din industrie, în următoarea perioadă de programare, în concordanță cu prioritățile din industrie, cu lanțurile de valoare și cu strategiile regionale de specializare inteligentă. În acest sens este necesar ca Ministerul Economiei să colaboreze în procesul de elaborare a Strategiei naționale de specializare inteligentă pentru viitoarea perioadă de programare (2021-2027) cu Ministerul Cercetării și Inovării, Ministerul pentru Mediul de Afaceri, Comerț și Antreprenariat și cu celelalte ministere, precum și cu toate structurile reprezentative din industrie, agenții de dezvoltare regională, institute de cercetare-dezvoltare, universități, cluster, asociații, etc.

De asemenea este necesară corelarea acestei strategii cu strategiile regionale de specializare inteligentă. Unul dintre obiectivele acestei strategii trebuie să vizeze crearea unui sistem atractiv de inovare în industrie, în domeniile de specializare inteligentă, pentru toate tipurile de inovare (de produs, proces organizațională și de marketing), în vederea creșterii capacității de inovare a întreprinderilor, “in house”, în parteneriat și prin transfer tehnologic și care să contribuie la creșterea performanțelor României în domeniul inovării, în special

pentru criteriile la care România a înregistrat performanțe scăzute în cadrul European Innovation Scoreboard.

- ***Implicarea în procesul de elaborare a strategiei naționale de bioeconomie***

În vederea susținerii dezvoltării inteligente și durabile a industriei din domeniul bioeconomiei (bio-based industry), luând în considerare faptul că în actuala perioadă de programare bioeconomia este domeniu de specializare inteligentă (menționat în Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare SNCDI 2014-2020), este necesară implicarea Ministerului Economiei în procesul de elaborare a Strategiei naționale de bioeconomie, prin colaborare cu Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Ministerul Mediului, Ministerul Apelor și Pădurilor, Ministerul Cercetării și Inovării și cu celelalte ministere, precum și printr-o largă consultare cu toate structurile reprezentative, agenții de dezvoltare regională, institute de cercetare-dezvoltare, universități, clustere, asociații, etc. Identificarea obiectivelor strategice ale acestei strategii trebuie să se realizeze în concordanță cu documentele strategice europene în domeniu, luând în considerare lanțurile de valoare naționale și europene existente în acest domeniu.

- ***Utilizarea mecanismului partenerial din cadrul rețelei de politici (prin implicarea asociațiilor profesionale, patronatelor, ONG-urilor)***

În cazul politicii industriale domeniul de aplicare este trans-sectorial, cuprinzând arii de competență altor ministere și *stakeholders* relevanți, atât prin factorii de influență, cât și prin efecte. Scopul procesului de consultare este de a asigura buna reprezentare a intereselor partenerilor implicați precum și a expertizei aduse referitoare la domeniile specifice de contribuție. În practica administrativă, procedura de consultare are o puternică înclinație normativă, componenta de politici fiind marginală. De aceea, consultările sunt puternic formalizate, pe de o parte, prin obiectul consultărilor privind, mai ales, proiecte normative iar, pe de altă parte, faza avansată de finalizare, ceea ce implică o intervenție marginală pentru ministerele consultate.

Până acum, legăturile Direcției de Politică Industrială și Competitivitate cu partenerii s-au realizat mai degrabă fie la nivel personal (conducerea și angajații direcției), fie prin structuri foarte rigide, centralizate, tip grupuri de lucru/comitete interministeriale. Astfel, pe măsură ieșirii din instituție a anagajaților a fost pierdut, treptat, patrimoniul de informații, de relații care stau la baza mecanismului partenerial.

4.2 Inițierea de programe de finanțare pentru creșterea competitivității

- ***Linii de finanțare destinate creșterii eficienței energetice în procesele de producție din industria prelucrătoare, inclusiv din surse regenerabile de energie***

Cel mai important capital național, având în vedere atât raritatea resurselor minerale la nivel global, cât și la nivel național, precum și tendința general europeană și internațională de combatere a efectelor schimbărilor climatice este reprezentat de resursele regenerabile.

Din această perspectivă, un scurt inventar arată că România dispune teoretic și practic de un potențial semnificativ și variat de surse de energie regenerabilă: biomasă, hidroenergie, surse geotermale, inclusiv resurse de energie eoliană, solară și fotovoltaică. Acest tip de resurse pot fi identificate pe întregul teritoriu național, însă există în prezent numeroase bariere cele mai importante fiind cele legate de raportul dintre performanța și prețul tehnologiilor necesare. Există însă o perspectivă reală de valorificare optimă, pe măsură ce acest raport se va îmbunătăți ca urmare a maturizării noilor generații de tehnologii, echipamente și instalații aferente.

Este necesară creșterea capacității de inovare și dezvoltare tehnologică, atât pentru explorarea, cât și exploatarea resurselor minerale și regenerabile la nivel național, prin asigurarea investițiilor pentru dezvoltarea sectorului energetic, pe baza capitalului străin și autohton, privat și public, inclusiv valorificarea fondurilor puse la dispoziție de UE.

- ***Linii de finanțare destinate implementării strategiei de bioeconomie (bio-based industry)***

În corelare cu Strategia națională de bioeconomie propusă a se elabora, în vederea stimulării investițiilor private în inovare în domeniu și stabilirii unui program național de finanțare destinate implementării acestei strategii, este necesară, în prealabil, o consultare a Ministerului Economiei și a celorlalte ministere implicate cu toate Statele Membre care au în prezent linii de finanțare aferente bioeconomiei, inclusiv bio-based industry, dezvoltate la nivel national și/sau regional, urmată de analizarea rezultatelor acestor finanțări. Totodată, este necesară o largă consultare a Ministerului Economiei, atât cu Ministerul Agriculturii și Dezvoltării Rurale, Ministerul Mediului, Ministerul Apelor și Pădurilor, Ministerul Cercetării și Inovării, cât și cu celelalte ministere, precum și cu toate structurile reprezentative din România din domeniul bioeconomiei, cu privire la verigile necesar a fi finanțate din lanțul de valoare aferent bioeconomiei, activitățile și bugetul estimat pentru aceste linii de finanțare.

- ***Linii de finanțare dedicate implementării noilor concepte și tehnologii inovative (industrie 4.0, 3D Printing, Open innovation etc.)***

Investițiile cu Cercetare-Dezvoltarea (C-D) se mențin la un nivel foarte scăzut, în pofida îmbunătățirilor recente din sectorul privat. În 2016, intensitatea C-D a scăzut ușor, la 0,48 % din PIB, unul dintre cele mai scăzute niveluri din UE. Intensitatea C-D în sectorul privat a crescut în 2016 însă a fost compensată doar parțial de reducerea cheltuielilor publice cu C-D. În bugetul pentru 2018, suma alocată C-D a crescut cu aproximativ 15 % comparativ cu bugetul executat în 2017.

În vederea consolidării capacității industriei din Romania de a implementa noi concepții și tehnologii inovative și a stimulării investițiilor private în inovare, este necesară stabilirea unor linii de finanțare destinate facilitării investițiilor în noi tehnologii și asimilării noilor concepte: Industrie 4.0, 3D Printing, Open Innovation 2.0 (Inovare deschisa 2.0), Economie circulară, Digitalizare, Eco-inovare, Bio-based industry etc.

- **Elaborarea unui Program Național de Creștere a Competitivității Economice a Clusterelor**

Programul Național de Creștere a Competitivității Economice a Clusterelor va cuprinde următoarele activități: elaborarea strategiilor clusterului, mică infrastructură specifică clusterului, organizare de programe de training specializat, acțiuni de internaționalizare, evaluarea excelenței managementului de cluster, certificarea produselor inovative, cheltuieli cu înregistrarea drepturilor de proprietate intelectuală pe plan intern și extern, cheltuieli cu promovarea clusterului, finanțare evenimente, networking, digitalizare, acțiuni de promovare a inovării (eco-inovării, inovare de produs, inovare de proces, inovare socială, inovare de marketing, inovare organizațională etc).

De un deosebit interes este promovarea rolului clusterelor ca integrator ai IMM-urilor românești în lanțuri de valoare globale, prin susținerea de investiții inteligente în scopul creșterii numărului de verigi la nivel național.

În vederea elaborării unui program național de susținere a clusterelor, este necesară, în prealabil, o consultare cu toate Statele Membre, care au în prezent programe pentru cluster, dezvoltate la nivel național și/sau regional și analizarea rezultatelor implementării activităților din program. Totodată, este necesară o largă consultare cu toate clusterelor existente în România și cu Asociația Clusterelor-CLUSTERO privind activitățile și bugetul estimat pentru derularea programului.

- **Relansarea Planului Sectorial de Cercetare pentru Industrie**

În vederea creării unui sistem atractiv de inovare în industrie, pentru toate tipurile de inovare (de produs, proces organizațională și de marketing) și a creșterii capacității de inovare a întreprinderilor, “in house”, în parteneriat și prin transfer tehnologic și care să contribuie la creșterea performanțelor României în domeniul inovării, în special pentru criteriile la care România a înregistrat performanțe scăzute în cadrul Tabloului de bord european privind inovarea (European Innovation Scoreboard), este necesară relansarea Planului Sectorial de Cercetare pentru Industrie.

Planul Sectorial de Cercetare pentru Industrie va trebui re-finanțat în cadrul Ministerului Economiei și orientat spre refacerea lanțurilor de valoare și crearea unor noi în industrii emergente; integrarea sectoarelor și tehnologiilor (ex. automotive-creative-design etc) și interconectarea lanțurilor de valoare adăugată la rețele de valoare adăugată europene.

Finanțarea prin instrumentele sus-menționate trebuie să stimuleze cooperarea dintre mediul științific și cel de afaceri, cercetarea bazată pe cererea din industrie, pentru a fi îndepărtate obstacolele și barierele din calea rezultatelor cercetării spre piață, inclusiv pentru comercializarea inovării. De asemenea aceste instrumente de finanțare trebuie să stimuleze consolidarea drepturilor de proprietate intelectuală la nivel internațional prin creșterea numărului cererilor de brevete de invenție, a mărcilor și a desenelor industriale înregistrate la nivel internațional.

4.3 Corelarea sistemului de formare profesională cu cerințele pieței muncii din sectorul industrial

- ***Dezvoltarea și implementarea unui sistem de anticipare a nevoilor de formare profesională pe termen scurt, mediu și lung, precum și de monitorizare a tranziției de la educație și formare profesională la piața muncii***

Insertia de absolvenți din învățământul profesional, postliceal și de maiștri pe piața muncii la nivel național rămâne foarte scăzută. Rata de angajare a noilor absolvenți pe nivel de învățământ (cu vârsta de 20-34 de ani și care au finalizat sistemul de învățământ cu 1-3 ani înainte de anul de referință, ISCED 3-8) la nivelul anului 2015 era de 68,1%, în scădere față de anul 2012 când era la nivelul de 70,2% și, în același timp, sub media europeană de 76,9% de la nivelul anului 2015, conform Eurostat.

Sectoarele economice cele mai dinamice în ceea ce privește absorbția forței de muncă sunt cele ale serviciilor, respectiv: comerț, transporturi și hoteluri și restaurante. Aceste sectoare economice absorb forță de muncă, dar contribuția la valoarea adăugată este mică. Din punct de vedere al sectoarelor economice care sunt incluse și în strategiile regionale de specializare inteligentă sunt sectoarele IT&C și cele incluse în clasa industriilor prelucrătoare. Aceste sectoare economice necesită forță de muncă calificată.

- ***Extinderea mecanismelor de recunoaștere și validare/certificare a competențelor și calificărilor dobândite în context nonformal și informal pentru sistemul de formare profesională (FPI)***

Formarea competențelor antreprenoriale reprezintă un obiectiv important al învățământului profesional și tehnic (ÎPT) din România în contextul implementării strategiei „UE 2020”. Numărul locurilor de muncă oferite pentru învățământul dual au fost stabilite parțial prin transformarea locurilor de la învățământul profesional și parțial pe baza unor solicitări suplimentare ale operatorilor economici. Cele mai multe locuri din oferta educațională se înregistrează în domeniile Electromecanică, Fabricarea produselor din lemn, Industrie textilă și pielărie.

Principalele probleme identificate în cadrul analizei diagnostic a acestui domeniu au vizat neconcordanța între calificările și competențele forței de muncă și cele solicitate de angajatori, o ofertă educațională inadecvată, o participare redusă la formarea profesională continuă pe tot parcursul vieții și neintroducerea în cadrul «Clasificării Ocupațiilor din România» (COR) a noilor meserii solicitate de piața forței de muncă în contextul tehnologiilor moderne/digitalizate și a dezvoltării a unor noi sectoare economice.

4.4 Întărirea capacității administrative a Ministerului Economiei în vederea implementării politicii industriale a României

- **Consolidarea resurselor umane la nivelul Direcției de Politică Industrială și Competitivitate (DPIC)**

Direcția de politică industrială și competitivitate a fost formată în decembrie 2003 prin unirea a trei direcții sectoriale (Produce primare, produse industriale și bunuri de consum) și ca urmare a recomandărilor rezultate din proiectul de twinning cu Departamentul pentru Industrie și Comerț (DTI) din Marea Britanie. Conform recomandărilor acestui proiect, erau propuse două compartimente ale direcției: unul responsabil cu politica industrială, altul cu relațiile cu alte instituții sau parteneri. De asemenea, după formarea direcției, urmau a fi stabilite atribuții pe baza unor obiective orizontale, și nu pe sectoare industriale ca până în acel moment.

Direcția de Politică industrială avea prevăzut un număr total de 60 de posturi, dar la momentul proiectului de twinning cu Ministerul Dezvoltării Economice din Italia (2006-2007), numărul posturilor efectiv ocupate era de 47. Mai mult, studiul constata și o vârstă medie foarte ridicată pentru angajații direcției. Aceste cifre, chiar și la momentul aderării României la UE, erau considerate insuficiente. Noile atribuții rezultate din integrarea țării în UE, în domeniul elaborării, monitorizării, participării la grupurile de lucru pe tematica politicii industriale și a competitivității au adăugat sarcini suplimentare asupra unei structuri care se afla deja într-un proces de contracție. Semnificativ este faptul că prin comparație cu anul 2007 când Regulamentul de Organizare și Funcționare (ROF) al Direcției de Politică Industrială cuprindea 82 de atribuții, în actualul ROF atribuțiile direcției sunt în număr total de 111. Aceasta în condițiile în care numărul de personal al direcției a ajuns la 9 posturi efectiv ocupate.

- **Structurarea activității DPIC pe programe și politici (orizontal și vertical)**

Inițiativele de politici ale Direcției de Politică Industrială și Competitivitate (DPIC) nu au ca punct de plecare o analiză a nevoilor sectoarelor industriale sau a problemelor existente în coordonarea unui proces de reglementare implicat de urmărirea competitivității economiei românești. Activitatea DPIC este mai curând operațională și reactivă la stimulii proveniți din mediul ei extern. În lipsa planificării și obiectivelor asumate, chiar și exemplele de succes privind formularea unor politici sunt rezultatul asumării unor direcții de acțiune ale rețelelor de politici exterioare DPIC. Succesul politicii de încurajare a dezvoltării clusterelor este o inițiativă a Comisiei Europene, facilitată inclusiv prin resursele disponibile prin programele europene de finanțare.

Rețeaua de politici dezvoltată a beneficiat de suportul și facilitarea unor actori strategici externi (ex. CLUSTERO) care au structurat, monitorizat și urmărit dezvoltarea sectorului în România. Practic, rețeaua de politici este coordonată de DPIC, în schimb, suportul metodologic și implementarea sunt externalizate. Beneficiul unei asemenea abordări spontane a politicii de cluster este dezvoltarea unei rețele solide cu un suport consistent în mediul sectorului, cu un bun flux informațional și cu rezultate pozitive, în care DPIC și-a

asumat un rol de *gatekeeper*, menținând o bună facilitare a cuplării eforturilor interne cu cea a rețelei actorilor de la nivelul Comisiei Europene. De asemenea, expertiza obținută în cunoașterea domeniului este una semnificativă, limitată doar de externalizarea capacității de monitorizare și evaluare.

- ***Utilizarea soluției externalizării în vederea obținerii de expertiză în elaborarea documentelor cu caracter sporit de complexitate***

Capacitatea limitată a Direcției de Politică Industrială și Competitivitate (DPIC) de elaborare, monitorizare și evaluare scurtează procesul politicilor publice. Dacă politicile nu sunt concepute cu un cadru analitic potrivit, monitorizarea și evaluarea nu sunt posibile. De asemenea, capacitatea de monitorizare a resurselor alocate pentru atingerea obiectivelor este alterată de lipsa cadrului de concepere a politicii.

Rețeaua de politici este coordonată de Direcția de Politică Industrială și Competitivitate (DPIC), în schimb, suportul metodologic și implementarea sunt externalizate în anumite cazuri (politica de cluster). Beneficiul unei asemenea abordări spontane este dezvoltarea unei rețele solide cu un suport consistent în mediul sectorului, cu un bun flux informațional și cu rezultate pozitive, în care DPIC și-a asumat un rol de *gatekeeper*, menținând o bună facilitare a cuplării eforturilor interne cu cea a rețelei actorilor de la nivelul Comisiei Europene. De asemenea, în acest caz expertiza obținută în cunoașterea domeniului este una semnificativă, limitată doar de externalizarea capacității de monitorizare și evaluare.

4.5 Ministerul Economiei - promotor de politici industriale/programe și bune practici

- ***Informarea și promovarea drepturilor consumatorilor***

Cererea consumatorului de produse industriale pe piața internă/internațională este influențată de bunăstarea acestuia, definită ca situația de optim spre care tinde; optimul consumatorului este dat de maximizarea bunăstării, în timp ce optimul producătorului este dat de maximizarea profitului.

În vederea promovării drepturilor consumatorilor se recomandă consolidarea coordonării orizontale între actorii implicați în domeniul dezvoltării industriale (ME - MMACA, asociații profesionale - patronate, din industria prelucrătoare), printr-un schimb constant de informații pentru eficientizarea și simplificarea cadrului juridic comun existent pentru comercializarea produselor industriale și pentru crearea unei legislații orizontale și mai puțin sectorială. De asemenea, se recomandă utilizarea unor mijloace/platforme de informare care și-au dovedit deja eficiența: Centrul European al Consumatorilor din România; Solvit; Portalul Your Europe; RAPEX; SAL, SOL etc.

- ***Promovarea produselor industriale românești pe piețele internaționale***

Legislația privind piața unică a mărfurilor vizează garantarea faptului că produsele introduse pe piața UE respectă cerințe esențiale, iar produsele autorizate/vândute în UE pot circula fără bariere în calea comerțului și cu un minim de sarcină administrativă, respectându-se principiul recunoașterii reciproce. Evaluarea principiului menționat a arătat că aceasta **nu a fost conform așteptărilor**, existând deficiențe privind libera circulație a mărfurilor în zona nearmonizată, spre deosebire de sectoarele care intră sub incidența normelor UE privind produsele armonizate, care reprezintă o mare majoritate a sectorului bunurilor.

În vederea unei promovări eficiente a produselor românești pe piața internă (UE) și pe cea internațională (state terțe) sunt necesare măsuri vizând creșterea gradului de conștientizare a recunoașterii reciproce și de îmbunătățire a comunicării, a cooperării și a încrederii între autoritățile naționale, astfel încât acestea să poată acționa ca un instrument de facilitare pentru a asigura funcționarea recunoașterii reciproce.

- ***Participarea reprezentanților ME/DPI la rețelele și grupurile de lucru/proiecte de cooperare la nivel internațional în domeniul politicii industriale***

Cadrul legal al Ministerului Economiei stabilește procedurile și responsabilitățile Direcției de Politică Industrială și Competitivitate (DPIC) în privința relațiilor cu UE: stabilește responsabilitatea gestionării acquis-ului comunitar pentru domeniile DPIC; exercitarea calității de administratori de directive pentru gestionarea reglementărilor tehnice care le transpun. De asemenea, printre atribuțiile care coordonează legislația națională cu cea europeană, mai notăm elaborarea tabelor de concordanță aferente legislației naționale armonizate, pentru domeniile de responsabilitate (obligativitatea transpunerii legislației comunitare) și participarea la reuniunile grupurilor de lucru ale Consiliului UE și Comisiei pentru domeniile de responsabilitate: SHERPA, Comitete/grup de lucru la nivelul Comisiei Europene în domeniile politicii industriale și competitivitate, comitete mixte de cooperare economică bilaterală, comisii interministeriale, reprezentarea ME în relația cu organizații internaționale, grupurile de lucru ADCO etc.

Este necesară intensificarea participării ME/DPI în proiecte de cooperare internațională (de exemplu de tip INTERREG) care a constituit și până acum o sursă de transfer de bune practici în domeniul politicii economice fiind un exemplu de succes al Direcției de Politică Industrială și Competitivitate (DPIC).

5 Plan de acțiune

Concluziile și recomandările analizei au condus la elaborarea prezentului plan de acțiune pentru implementarea documentului de politică industrială :

Direcție de acțiune	Acțiuni	Monitorizare		Orizont de timp	Indicatori masurabili (Impact estimat)	Ipoteze Alocari bugetare/necesar de finantare (daca este cazul)	Ipoteze Alte conditii necesare realizarii acțiunii, în afara bugetarii/finanțării
		Responsabil	Sursa de verificare				
1.Ministerul Economiei - Integrator de politici și programe economice	1.1 Elaborarea unei politici cu abordare integrata si coerenta bazata pe susținerea clusterelor, atât a clusterelor industriale, cât și a celor non-industriale, emergente, în dezvoltare și mature pentru a deveni cluster de excelență și de clasă mondială	Ministerul Economiei (DPIC)/MCI/MCI /MMACA/MDRA P/MM/MFE/MMJ S/MCSI/M Ed N/MADR/MAE/M Turismului/M Transp./M Energiei/MAP	Document de politică de cluster și Plan de Acțiune cu măsuri de sprijin Programe de susținere a clusterelor Grup de lucru cluster	2021	-Un document de politică de cluster cu Plan de Acțiune -Nr. programe de susținere a clusterelor cu finanțare publică -Nr programe de susținere a clusterelor cu finanțare europeană -Nr cluster financiate -Nr cluster de excelență (medaliate ESCA) -Nr cluster de talie mondială	-Instrumente financiare ale UE (POCA; POC, POR, Orizont 2020 etc) dar și fonduri naționale	-Constituirea unui grup de lucru cu participarea CLUSTERO-Asociația Clusterelor din România, ministere, ADR-uri, institute, asociații, membrii CIC, întreprinzători privați reprezentativi
	1.2 Elaborarea Strategiei naționale de specializare inteligentă pentru viitoarea perioadă de programare (2021-2027)	ME MCI	HG de aprobare Strategiei naționale de specializare inteligentă	2020	-nr beneficiari (institute/universități/întreprinderi) -nr activități de cercetare finanțate	-alocări bugetare	Colaborare cu MCI/institute/universități/clustere/asociații/întreprinderi
	1.3 Elaborarea Strategiei naționale de bioeconomie	ME M Agriculturii M Mediului	HG de aprobare Strategiei naționale de bioeconomie	2021	-nr beneficiari (institute/universități/întreprinderi) -nr activități de cercetare finanțate	-alocări bugetare	Colaborare cu MCI/institute/universități/clustere/asociații/întreprinderi
	1.4 Utilizarea mecanismului	Min. Economiei (DPIC)	n.a	2020	Număr stakeholders implicați	Nu sunt necesare alocări bugetare	n.a

	partenerial din cadrul rețelei de politici (cu asociații profesionale, patronate, ONG-uri)						
2. Inițierea de programe de finanțare pentru creșterea competitivității	2.1 Linii de finanțare destinate creșterii eficienței energetice în procesele de producție din industria prelucrătoare, inclusiv din surse regenerabile de energie	ME / MFE/ MEn / Operatorii economici	Măsurile pentru a stimula investițiile pentru dezvoltarea sectorului energetic	2018 - 2028	-nr de măsuri cu impact pentru a stimula investițiile pentru dezvoltarea sectorului energetic - nr. de programe cu rol de stimulare a investițiilor pentru dezvoltarea sectorului energetic - bugetul alocat programelor de stimulare a investițiilor pentru dezvoltarea sectorului energetic	- instrumentele financiare ale Uniunii Europene -parteneriatele public-privat - alocări bugetare	Constituirea unui Grup de lucru cu participarea: experții ME(DPI), MEn, MFE, membrii Comitetului Interministerial pentru Competitivitate (CIC)
	2.2 Linii de finanțare destinate implementării strategiei de bioeconomie (bio-based industry)	ME/DPIC	Strategia națională de bioeconomie și bugetarea acțiunilor propuse	2018-2028	- bugetul alocat programului de finanțare a bioeconomiei - număr de potențiali beneficiari ai programului	- Alocare bugetară - instrumentele financiare ale Uniunii Europene	Colaborare cu MCI/institute/universități/clustere/asociații/întreprinderi
	2.3 Linii de finanțare dedicate implementării noilor concepte și tehnologii inovative (industrie 4.0, 3D Printing, Open innovation etc.)	ME/Clustere/Asociații profesionale	Site ME, rapoarte pentru acțiunile de diseminare informații.	2018-2028	Număr de apeluri lansate Site ME actualizat Număr acțiuni pentru diseminarea informațiilor și mentorat/semestru	- Planul sectorial de Cercetare-Dezvoltare al ME - Alocare bugetară - instrumentele financiare ale Uniunii Europene	Dezvoltarea parteneriatului public privat ME - asociații profesionale - patronate din industria prelucrătoare, pentru promovarea inițiativelor de stimulare
	2.4 Elaborarea unui Program Național de Creștere a Competitivității Economice a Clusterelor	Ministerul Economiei (DPIC)	HG de aprobare Program Național de Creștere a Competitivității Economice a Clusterelor și a Managementului de Cluster	2018-2028	Cresterea "lungimii" lanțurilor de valoare naționale la peste 2; Nr de cluster care prezintă un lanț de valoare integral; Valoarea investițiilor în CDI în cluster Creșterea cifrei de afaceri și a exporturilor la nivel de cluster	- instrumentele financiare ale Uniunii Europene -parteneriatele public-privat - alocări bugetare	Bugetul de stat (ME)
	2.5 Relansarea Planului Sectorial de Cercetare pentru Industrie	Ministerul Economiei (DPIC)/MCI/MCI	Sursa de verificare HG de aprobare a Planului Sectorial de Cercetare	Anual începând cu 2020	-nr beneficiari (institute/universități/întreprinderi) -nr activități de cercetare finanțate -nr produse/tehnologii noi rezultate din transferul tehnologic etc	-alocări bugetare	Colaborare cu MCI/institute/universități/clustere/asociații/întreprinderi

			pentru Industrie				
3. Corelarea sistemului de formare profesională cu cerințele pieței muncii din sectorul industrial	3.1 Dezvoltarea și implementarea unui sistem de anticipare a nevoilor de formare profesională pe termen scurt, mediu și lung, precum și de monitorizare a tranziției de la educație și formare profesională la piața muncii	Guvernul României (MEN, MMJS, ME), CNPS, Academia Româna, INS	Planul de acțiune a Grupului de lucru	2025	-Constituirea Grupurilor de Lucru (GL) -elaborarea de materiale de sinteză privind anticiparea nevoilor de formare profesională pe termen scurt, mediu și lung	Nu sunt necesare alocări bugetare	Inițierea demersurilor pentru constituirea GL și monitorizarea îndeplinirii angajamentelor asumate
	3.2 Extinderea mecanismelor de recunoaștere și validare/certificare a competențelor și calificărilor dobândite în context nonformal și informal pentru sistemul de formare profesională (FPI)	MEN-ANC MMJS, ME	MEN-ANC	2020	-acțiunile întreprinse de către MEN-ANCS și MMJS	Nu sunt necesare alocări bugetare	Acordarea de asistență întreprinzătorilor în a identifica noile meserii și îndrumarea către instituțiile abilitate să inițieze documentele necesare pentru introducerea în COR
4. Întărirea capacității administrative a Ministerului Economiei în vederea implemetării politicii industriale a României	4.1 Consolidarea resurselor umane la nivelul Direcției de Politică Industrială și Competitivitate (DPIC)	Ministerul Economiei Direcția Resurse Umane DPIC	Organigrama DPIC Fișele de post ale angajaților DPIC	2020	Posturile alocate DPIC în structura ME ocupate Post de director ocupat 1 manager public/angajat cu expertiză în domeniul politicilor publice cooptat în cadrul DPIC	Bugetul DPIC	n.a
	4.2 Structurarea activității DPIC pe programe și politici (orizontal și vertical)	Ministerul Economiei DPIC	Organigrama DPIC Fișele de post ale angajaților DPIC	2020	Creare grupuri de lucru în cadrul DPIC, în corespondență cu grupurile Comisiei Europene de politică industrială	Nu sunt necesare alocări bugetare	Acțiunea este corelată cu cea privind consolidarea resurselor umane la nivelul DPIC
	4.3 Utilizarea soluției externalizării în vederea obținerii de expertiză în elaborarea documentelor cu caracter sporit de complexitate	Ministerul Economiei/ DPIC	Plan de achiziții ME	2020	Achiziție servicii consultanță (exemple) - elaborare set de indicatori pentru monitorizarea SNC - Corelare SNC cu Strategia Națională de Cercetare, Dezvoltare și Inovare 2014-2020 și cu strategiile regionale de specializare inteligentă - Elaborare documente de pozitie în conformitate cu solicitările CE - Elaborare strategii sectoriale	Bugetul ME	Există posibilitatea finanțării acestei activități prin elaborarea și depunerea unei propuneri de proiect în cadrul Programului Operațional Capacitate Administrativă

5. Ministerul Economiei - promotor de politici industriale/programe și bune practici	5.1 Informare și promovare a drepturilor consumatorilor	ME ANPC Asociațiile consumatorilor	Program guvernare 2017-2020; COM (2012) 225 final O agendă europeană a consumatorului; Tabloul de bord al pietelor de consum din UE; rapoarte anuale EUIPO; legislație ANPC	2025	Număr acțiuni realizate/an	Alocări bugetare	dezvoltarea parteneriatului public privat ME - ANPC asociații profesionale - patronate, din industria prelucrătoare și asociațiile consumatorilor, pentru schimb de informații periodic
	5.2 Promovarea produselor industriale românești pe piețele internaționale,	ME MMACA Operatorii economici	Programul de Guvernare 2017-2020 Programul UNCTAD/EMPR ETEC Programul de susținere a internaționalizării operatorilor economici	2028	Număr acțiuni realizate, nr. produse noi promovate/anual Rata de creștere a exportului	- instrumentele financiare ale Uniunii Europene - alocări bugetare	dezvoltarea parteneriatului public privat ME - MMACA asociații profesionale - patronate, din industria prelucrătoare, pentru schimb de informații periodic
	5.3 Participarea reprezentanților ME/DPI la rețelele și grupurile de lucru la nivel internațional în domeniul politicii industriale	ME DPIC	Calendar reuniuni Rapoarte de activitate	2028	Număr grupuri de lucru la care ME/DPIC este afiliat Număr reuniuni politică industrială la care ME/DPIC participă anual	Bugetul ME	n.a